

A sepia-toned photograph of a hill with a cross on top and bare trees. The hill is covered in dense, dry-looking vegetation. The cross is a simple wooden structure with a horizontal bar. The trees are mostly without leaves, suggesting a late autumn or winter setting. The sky is a uniform, light color.

KARYS

1966 — GEGUZIS — MAY

KARYS

1960
5 (1362)

Redaktorius **Zigmas Raulinaitis**
Redaktoriaus pavaduotojas **Stasys Butkus**

Kalbinę dalį redaguoja **Kazys Kepalas**

Dailiosios literatūros dalį redaguoja **Vincas Jonikas**

Administratorius **Leonas Bileris**

Leidžia **L. V. S. Ramovė** New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai
Laisvajame Pasaulyje
Justinas Liaukus — Karinės žinios
V. A. Mantautas — Tremties Trimitas
Kunigunda Kodatienė--šaulė Tremtyje

T U R I N Y S

Punios piliakalnis	Viršelis
E. Čekienė — Motinos rankose mūsų tautos ateitis	129
P. Genys — Karininkas Juozapavičius	130
Suvažiavimas Kaune, iš dalyvio užrašų	133
A. žygmantas — žalvariniai ginklai	137
J. Rūtenis — žalgiris	142
K. Tautkus — žalgirio Mūšio sukaktis	146
V. šventoraitis — Lakvērės miškų vilkas	147
J. Skardis — Ar amerikiečių bombonešiai sustabdytų sovietus?	151
K. M. šarūnas — Ar sovietai laimės rungtynes dėl Art. Rytų?	152
Karinės žinios	153
E. šulaitis — Stalo teniso žaidimas	155
Laiškai, kronika ir kt.	156

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, B. Auginas, V. Augustinas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, J. Budrys, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, S. Dirmantas, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, J. Kiaunė, Marių žuvėdra, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, A. Novickis, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, J. šarūnas, E. šulaitis, V. šventoraitis, O. Urbonas, J. Vėgėlis, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Balys Brazdžionis, Chicago, Ill. Andrius Mart. Cieminis, Rochester, N. Y. Stasys Misiūnas, Omaha, Nebr. Lioginas Leknickas, Cleveland, Ohio. Vladas Rušas, Toronto, Canada. V. šalkūnas, Australija. Morkus Šimkus, Baltimore, Md. Kazys Trečiokas, Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTYNĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Boston, Mass. — "Baltic Florists"
Brockton, Mass. — A. Mantautas
Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginalia", J. Memėnas, K. Rožanskas
Cleveland, Ohio — V. Ročiūnas
Detroit, Mich. — "Neringa", V. Perminas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas
Philadelphia, Pa. — A. Impulevičius
Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
Rochester, N. Y. — P. Saladžius, A. Sabalis
Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas
Toronto, Ont. — V. Aušrotas, Aug. Kuolas, V. Rušas, J. Smolskis
Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

J. Bružinskas, 46 Springcliffe, Bradford 8, Yorks
"Dainora", 49 Thornton Ave. London W. 4.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper Street, St. Kilda, Vic.
A. Kubilius, 131 Crozier Ave., Edwardstown, So. Australia.
P. Mažylis, 22 Aberdeen St., W. Geelong, Vic.
E. Stašys, 174 Prince's Highway Arncliffe, N.S.W.

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB, Seminario Salesiano Altamira, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS", 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U.S.A. Subscription \$6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka

093 00523541 6

MOTINOS RANKOSE MŪSŲ TAUTOS ATEITIS

EMILIJA ČEKIENĖ

Laisvė ir nepriklausomybė yra brangi kiekvienam žmogui. Jos trokšta vyrai, moterys ir net vaikai. Todėl nenuostabu, kad visos tautos savo laisvės paskelbimo dieną ir kitas tautines šventes mini nepaprastu džiaugsmu, kurį kasmet kartoja priaugančios kartos. O dar labiau laisvės vertę pajunta, brangina ir trokšta tie, kurie ją prarado.

Nors šis svetingas kraštas, priglaukęs mus, suteikia mums visas galimybes krašto laisve naudotis, tačiau, negalime būti laimingi, žinodami, kad laisvė yra tautos didžiausias turtas, kurį užgrobė svetimieji.

Mes džiaugiamės šio krašto laisvės paskelbimo dieną liepos 4-ją, bet giliai susimąstę vis dar liūdime Vasario 16-tą ir ypač birželio 14-tą Lietuvos nepriklausomybės praradimo ir lietuvių trėmimo vergijon dieną. Jau 20 metų kiekvienas, bet kuriam pasaulio krašte gyvenantis lietuvis, tą tragišką įvykį mini rimtyje susikaupęs.

Tą itin skaudžiai kasmet pergyvena lietuvių motina. Ji sielojasi ne vien dėl to, kad šie tragiški tautos įvykiai jos sieloj paliko neišdildomus matyto siaubo prisiminimus ir neišgydomas sielos žaizdas, o todėl, kad ji jaučia ir gerai žino, kad tik jos — lietuvių motinos rankose yra mūsų tautos ateitis.

Dar liūdniau ją mini tėviškės padangėj, kurį kiekvieną lietuvių iš visų kryžkelių, laukų ir girių laisvės ilgesiu kalba už tėvynę kovojusių ir žuvusių didvyrių ir partizanų dvasia, kur laisvės krauju apšlakstyta ir pavergėjų išžudyta vaikų motinos gailiomis ašaromis apraudota šventa Lietuvos žemė.

Mūsų tėvynei atgavus nepriklausomybę, džiaugsmu ir laime spindėjo kiekvienas Lietuvos kampelis, džiūgavo seni, jauni ir maži vaikai įkvėpti suaugusių nuotaikos. O tą patriotinį jausmą jauniesiems įkvėpė lietuvių motina, atlikdama svarbų vaidmenį tautos gyvenime, nes ruošiant karius ginklu kariauti pirma reikėjo įdiegti juose kovingumo dvasią, stiprinti vidinį būsimųjų karių atsparumą ir pasiryžimą kovoti už tautos laisvę.

Šis lietuvių motinos vaidmuo nesibaigia ir dabar, nes vėl paniekintai ir pavergtai Lietuvai reikia naujų, atsparios dvasios kovotojų, o tas įgyjama tik labai palengva, iš mažens jaunąją kartą auklėjant ir ugdant toje nuolatinei patriotizmo dvasioj.

Mūsų motina atlieka svarbų vaidmenį paruošdama jaunąją kartą tolimesnei Lietuvos laisvinimo kovai tęsti, nes be naujų jėgų ta kova greit sustotų. Jos dėka jaunieji išlaikys savo tautos tęstinumą išsivijoj ir lietuviškasis gyvenimas dar ilgai nenustos pulsavęs.

Lietuviškų mokyklų nelankiusiam jauniui nėra lengva nušviesti tautinio atgimimo prasmę. Tėvynės pavergėjo tikrą klatingąjį veidą ir nepriklausomos Lietuvos šviesią ir mielą praeitį.

Lietuvių motina nuoširdžiai ir kantriai visa tai atlieka. Ji pati šventai tiki ir supažindina jaunuosius su lietuvių tauta, turinčia augštą kultūrą, meninį skonį, galias tradicijas, o taip pat ir žmones, kurie be sustojimo visa tai puoselėja, kelia ir palaiko, todėl tokia tauta žūti negali, ką mums pripažįsta ir svetimieji.

Kai gimtojoj žemėj lietuvių motina kovoja

TAI BUVO 1919 METAIS

P. GENYS

KARININKAS JUOZAPAVIČIUS IR ALYTAUS KAUTYNĖS

Karininką Antaną Juozapavičių dar pažinojau Rusijoje. Buvo lietuvių bataliono Vitebske vado padėjėjas.

1918 m. lapkričio mėn. pradžioje atvykęs į Vilnių pirmąjį iš mūsų karininkų susitikau karininką Juozapavičių. Iš pradžių buvo krašto apsaugos ministerio A. Voldemaro adjutantas, o vėliau 1 pėst. pulko vadas.

Karininkas Juozapavičius turėjo visas gero karininko ypatybes. Buvo griežtas, drąsus, energingas ir iš dalies politikas. Bolševikams pameš Rusijoje valdžią, karininkas Juozapavičius visur vedė su jais derybas, kur tik reikėdavo ginti lietuvių bataliono reikalus Vitebske.

Griežtumo pavyzdys jam jau esant 1 pėst. pulko vadu Alytuje: Viena kuopa be karininkų atėjo į pulko štabą reikalauti, kad būtų iš daboklės paleisti areštuotieji kareiviai. Karininkas Juozapavičius nieko neatsakė, tik padavė griežtą komandą: „Dešinėn, žengte marš!“ ir visa kuopa, kaip vienas, pasisuko ir nuėjo.

Antras atsitikimas: 1 pėst. pulko užuomazga stovėjo Alytuje, Vilniaus pusėje, Saratovo ir pionierių kareivinėse. Nakties metu buvo siuntinėjami patruliai iki Nemuno. Kauno pusėje daugiau šeiminkavo vokiečiai, kurie buvo užėmę artilerijos kareivines.

Vieną naktį keletas vokiečių atėjo į mūsų pusę ir pradėjo daryti kratas plėšikavimo tikslu. Žmonės pasiskundė mūsų patruliams. Šie nuėjo ir norėjo vokiečius sulaikyti. Vokiečiams pasipriešinus, vienas vokiečių buvo nušautas, o kiti suimti, pristatyti į 1 pėst. pulko štabą ir uždaryti į daboklę. Vokiečiai įteikė lietuvių pulkui ultimatumą tuojau paleisti jų areštuotus kareivius. Ultimatumas buvo paremtas nemažu būriu jų karių su kulkosvaidžiais. Karininkas Juozapavičius įsakė išstatyti mūsų sunkiuosius kulkosvaidžius ir užimti poziciją. Vokiečių ultimatumas buvo atmestas. Vokiečiai, nieko nepesė, pasišalino. Vėliau jų kareiviai buvo paleisti.

Noriu smulkiau atpasakoti karininko Juozapavičiaus žuvimą ir Alytaus kautynes 1919 m. vasario mėn. iš 12d. į 13d. naktį, kadangi drauge teko veikti.

1 pėst. pulko sudėtis buvo tokia: 1 kuopa apie 80 vyrų; 2 kuopa irgi apie tiek. Ginkluotos rusiškais šautuvais be durtuvų. 2 kuopa buvo išvykusi prie Jėzno padėti Kauno įgulos daliniams. 5 ir 6 kuopos po 60 vyrų, apginkluotos tik vasario 12 d. vakare vokiečių šautuvais, atvežtais iš Kauno. Dar buvo mokomasis būrys iš 20 vyrų ir pora neveikiančių sunkiųjų kulkosvaidžių.

Aš su 1 kuopos 60 vyrų nešiau Alytaus ap-

prieš režimą, griauančią mūsų kultūrą, slopinančią kūrybą, atimančią iš jos moters ir motinos teises, taip laisvam pasauliui stengiasi sulaikyti nemažesniu tempu į jaunųjų lietuvišką dvasią besiskverbiantis svetimas kultūras, tradicijas ir tuščius viliojimus.

Todėl tęsdamos lietuviškos motinos garbingas tautines pareigas, Motinos Dieną švęsdamos rimtyje susikaupę paklauskim savęs, ar pakankamas mūsų įnašas į tėvynės aukurą, pasiryškime Lietuvos ateičiai daugiau atlikti per jaunąją kartą, nes, anot poeto Brazdžionio, visas mūsų darbas, visos pastangos bus tik tiek vertos, kiek juo sugebės pasinaudoti, kiek jį sugebės tęsti ir plėsti augštyn kelti sveikas, galingas mūsų tautos vaikas. Lietuvos vaikas — mūsų tautos ateities princas—karalaitis. Bet ar jis turi sau tinkamą sostą?

Lietuvė motina ir yra ta tikroji jo patarė-

ja, palydovė ir kelrodė mažajam lietuviukui kopti į tą lietuvišką sostą, apsaugojant jį nuo svetimų įtakų.

Motinos dienos proga pasiryškime jam sudaryti kuo lietuviškiausias augimo ir brendimo sąlygas, kad šeimose vaikai įgautų tautinio auklėjimo pagrindą ir savitą tautos charakterį bei jai priklausomumo jausmą. Nepamirškime, jog lietuviškos motinos abejingumas bendriems Lietuvos reikalams gręsia išėivijai tautine mirtimi.

Ši motinos diena tebūna mums ne vien iš kitų laukiama pagarbos ir dėkingumo, bet priminimo ir naujo įkvėpimo diena, kad kovai už Lietuvos laisvę skirtume visas jėgas, visus sugebėjimus ir talentus, kad jaustumė, jog atlikom visa, ką galėjome, kad lietuviškos motina savo patriotizmu, giliu tautos reikalų ir motinos pareigų supratimu vėl prikeltų didžiąją mūsų visų Motiną — Tėvynę Lietuvą.

Antanas Juozapavičius,
pirmasis karininkas
žuvęs už Lietuvos
nepriklausomybę
1919, vasario
13 dieną

saugą nuo Daugų pusės. Viena uždvara iš 30 vyrų su vienu sunkiuoju kulkosvaidžiu stovėjo Švobiškių kaime ant plento Daugai — Alytus. Kita uždvara iš 15 vyrų Daumantonių kaime, ir aš su 15 vyrų ir kuopos gurguole užpakalyje Vinčiūnų kaime. Atstumas tarp uždvarų didelis, o jokių ryšio priemonių nebuvo:

Vasario 12 d. buvo atėjęs rusų šnipas lietuvis belaisvio drabužiais. Pasisakė grįžtas iš nelaisvės namon. Kitą dieną Viciūnuose tas pats žmogus buvo pastebėtas jau bolševiko kailyje.

Apie 12 val. nakties bolševikai pradėjo pulti iš Daugų. Jų jėgos: vienas batalionas iš 4 pėstininkų kuopų ir vienos sunkiųjų kulkosvaidžių kuopos. Puolant mūsų uždvarą Švobiškių kaime, buvo nukautas sargybinis ant plento savanoris Žekas. Tai pirmoji 1 pėst. pulko kautynių auka.

Po kautynių uždvara pasitraukė Alytaus link. Man į Viciūnus pranešė kareivis, atjojęs ūkininko arkliu. Įsakiau atitraukti savanorius iš Daumantonių kaimo, kad galėtų bendrai su kitais veikti. Uždvarai dar negrįžus, atvyko pas mus karininkas Juozapavičius su karininkais Ignu Musteikiu ir Povilaičiu. Prie savęs turėjo penkis kareivius iš mokomojo būrio ir vieną sunkųjį kulkosvaidį be trikojo.

Karininkas Juozapavičius man paaiškino, kad prieš Alytų jis išstatė 5 ir 6 kuopas ir likusius 1 kulkosvaidžių kuopos kareivius, o mes eisime bolševikams į užpakalį. Tą naktį labai snigo ir už keletos žingsnių nieko negalima buvo matyti. Kareiviai neapmokyti ir labai jauni, tarp 15-20 metų amžiaus. Sunku kur vienus pasiųsti.

Aš su vienu savanoriu ėjau apsaugoje, o

Juozapavičius ir Musteikis su likusiais 30 vyrų ėjo užpakalyje. Išėję į plentą Daugai—Alytaus pastebėjome, kad bolševikai nuėjo toliau Alytaus link. Mes pradėjome, žygiuoti jų užpakalyje. Nepriėjus Pataronių kryžkelio pamačiau juodą masę. Užklausė mus rusiškai: “Kas ten?” Atsakiau taip pat rusiškai: “Savi!” ir rusai nusiramino.

Suguldę savo kareivius augštumėlėje, atidengėme ugnį. Rusų pusėje pasidarė didžiausias triukšmas. Paskui atsikuko ir pradėjo pulsti mus. Išgirdau komandą: “Viena kuopa dešiniau plento, kita kairiau! Kulkosvaidžiai sparnuose!”

Mes turėjome tik po 15 šovinių, o mūsų sunkusis kulkosvaidis nuo šovinių dėžės (neturėjome trikojo) iššovė tik vieną šovinį. Mūsų šoviniai greitai išsibaigė. Turėjome trauktis atgal į Saratovo kareivines, kurias auštant ir pasiekėme. Mūsų kuopos, karininko Čapliko vadovaujamos, jau buvo pasitraukusios. Mat, 12 val. vokiečiai visai pasitraukė iš Alytaus, atidengdami geležinkelio tiltą per Nemuną, per kurį rusai užėjo mums į užpakalį. Vasario 12 d. pora vežimų vokiečių spartakininkų (komunistų) nuvažiavo į Daugus pas rusus — bolševikus. Apie vokiečių pasitraukimą pranešė vienas mūsų kareivis, kurį karininkas Juozapavičius tyčia pasiuntė pas vokiečius tarnauti ir šnipinėti lietuvių naudai.

Kareivinėse radome tik karininką Švambarį, pulko ginklininką, kuris pranešė, kad lieka šautuvai. Karininkas Juozapavičius greitai surado pora vežimų (liepė išmesti netaip svarbų turtą). Nors buvome ir labai pavargę, bet pradėjome krauti šautuvus. Juozapavičius pirmasis rodė pavyzdį. Kareivių liko tik 15 vyrų. Mat, kareiviai buvo vietiniai ir nematant pasitraukė į namus. Į du vežimus visi šautuvai netilpo. Tuomet karininkas Juozapavičius ir karininkas Musteikis su tais vežimais nuvažiavo Alytaus link, o man liepė palaukti, kol jis atsitys dar vieną vežimą

Karininkas Musteikis greitai grįžo su pulko vado įsakymu nebelaukti vežimo, bet vykti tilto link, nes bolševikai jau netoli tilto ir greitai jį užims. Nuo Saratovo kareivinių iki Alytaus miesto buvo apie trys ketvirtadaliai kilometro.

Kiek pažiagiavęs pamačiau, kad prie pat Alytaus stovi mūsų vežimai, o apie juos slankioja kažkokios pilkos žmogystos. Greitai išgirdau rusišką komandą “ugnis,” ir tuoj pradėjo į mus šaudyti. Iš pradžių iš šautuvų, o paskui ir iš sunkiųjų kulkosvaidžių. Laimingai nesužėisti pasiekėme Nemuną ir ledu perėję patrau-

kėme Balbieriškio link. Manau, kad karininkas Juozapavičius, jodamas prieš vežimus, galėjo nematyti bolševikų, priartėjusių prie tilto. Iš gatvės nuo Saratovo kareivinių tilto nesimatė. Norėdamas prasiveržti ir buvo nukautas ant tilto.

Mums bėgant ledu mačiau, kad ir ties tiltų mūsų kareiviai bėgo ledu ir bolševikai juos šaudė. Kitą dieną atvyko iš Suvalkų vokiečių šarvuotas traukinys ir padėtis buvo atstatyta. Tarp Alytaus ir Daugų pasilikę mūsų savanoriai gaudė bėgančius bolševikus.

NESUSIPRATIMAS SU LENKAIS BIRKINĖLIUOSE

1919 m. lietuviai turėjo su lenkais bendrą frontą prieš rusus-bolševikus, bet skiriamoji linija tarp abiejų kariuomenių nebuvo pravesta ir jokių ryšių neturėjo. Tik mėgstantieji išsigerti galėdavo lenkų karinėse krautuvėse nusipirkti degtinės. Pas mus “valstybinės” degtinės dar nebuvo.

Lenkų kaimynystėje veikė mūsų 1 pėstininkų pulkas. Mūsų brigados štabas buvo apsistojęs Birkinėlių dvare. Jis buvo mažos sudėties. Mūsų 1 pėst. pulko štabas stovėjo kairiau. Birkinėlių dvaro, daugiau ties pulko viduriu. Laikinai pulko vado pareigas ėjo karininkas Čaplikas. Jis nakvodavo pas brigados vadą karininką Liatuką.

Vieną naktį į Birkinėlių dvarą atvyko lenkų batalionas ir apsinakvojo. Karininkas Čaplikas paskubomis apsirengęs ir pagriebęs savo arklį, atvyko į 1 pėst. pulko štabą ir paskelbė pulkui pavojų. Buvo išaukti batalionų vadai ir baterijos vadas karininkas Pečiulionis. Karininkas Čaplikas pranešė, kad mūsų brigados vadas areštuotas ir įsakė man su pirmuoju batalionu pulsti Birkinėlius iš vakarų pusės, o karininkui Dunduliui iš rytų pusės. Karininkui Pečiulioniui įsakė pastatyti bateriją augštumoje prie plento ir šaudyti tiesiai taikant (iš atviros pozicijos). Pirmuoju ugnį atidaryti turėjau aš, o pagal mane ir kiti.

Jau žygiuodamas pagalvojau, kad čia labai rimtas dalykas. Gali kilti karas su lenkais. Bendrai šis puolimas man buvo neaiškus. Čia bendrai puolam bolševikus, čia vėl vienas kitą. Pasiunčiau raitininką, kad paprašytų pulko vadą raštiško įsakymo. Priartėjęs prie dvaro gavau ir raštišką įsakymą.

Batalionas išsidėstė visai arti dvaro. Buvo matyti sode sustatyti į gubas lenkų šautuvai. Patys lenkų kareiviai buvo sugulę. Pulti miegančius nesiryžau. Dar kartą priminiau

SUVAŽIAVIMAS KAUNE

(iš dalyvio užrašų)

Kai vokiečiai, 1941 m., netikėtu puolimu, išstūmė Rusijos komunistines armijas iš Lietuvos, tai lietuviai buvo labai patenkinti ir draugiškai juos sutiko. Bet, po poros mėnesių, kai jie pašalino naujai atsikūrusią nepriklausomos Lietuvos vyriausybę, lietuvių tauta pažvelgė į vokiečius kitomis akimis. Vokiečiai uždėjo visiems lietuviams karo duokles. Be to, sekančiais metais, pradėjo reikalauti Lietuvos vyrų jų frontui prieš rusus. Jų paskirtieji lietuviai, pavadinti generaliniais tarėjais, pasitarę su žymesniais tautos veikėjais, nesiryžo šaukti vyrus į karą.

Tuomet, vokiečiai patys paskelbė, kad tveriamas Lietuvos S.S. korpas kovai su komunistais ir pareikalavo, kad 1943 m. kovo m. į minimą korpa būtų stotų 100,000 lietuvių. Kadangi šaukė vyrus ne Lietuvos vyriausybė, tai vyrai į kariuomenę nestojo.

Tokiu pat būdu spaudžiami Latvijos valstybininkai pakluso Hitlerio ir sudarė Latvijos S.S. legioną, kuris susitvarkęs išvyko į frontą ir kovojo į rytus nuo savo valstybės sienų Ilmenio-Nevelio ruože.

Lietuvos generalinis tarėjas gen. Kubiliūnas, jieškodamas išeities, prašė Vokietijos vyriausybę leisti jam sušaukti Kaune lietuvių konferenciją, kuri galėtų apsvarstyti S.S. korpo steigimą ir Lietuvos vyrų kariuomenės pašaukimą. Konferencija buvo leista. Gen. Kubiliūno pasiūlymu, visi valsčiai pasiuntė atstovus į savo apskričių miestus ir ten jie buvo supažindinti su esama padėtimi ir reikalu per tam tyčia atvykusius iš Kauno žymesnius asmenis, lietuvius. Po to, iš apskričių tokių susirinkimų buvo pasirinkti ir pasiūsti į Kauną atskiri apskričių atstovai. Konferencija rinkosi Kaune, Karo Muzėjuje. Pvz. iš Rokiškio apskrities vyko trys atstovai: kun. S., J. Vėgėlis ir mok. Gudonis.

karininkui Čaplikui, kad prasidėjus susišaudymui, nuo mūsų pačių ugnies gali žūti ir karininkas Liatukas.

Tuo pačiu metu pas lenkus pasiunčiau du gerai lenkiškai mokančius karininkus išsiaiškinti. Lenkai pranešė, kad jie mūsų brigados vado neareštavo. Jis yra laisvas ir gali eiti kur tik nori. O išaušus jie žygiuos toliau pulti Daugpilį—Tuo laiku gavau pulko vado pranešimą, kad puolimas atšaukiamas.

ATSTOVAI KAUNE

1943 m. balandžio 3 dieną, atvykę į Kauną ir apsistoję pažįstamųjų tarpe, atstovai skubėjo pasimatyti su žymesniais visuomenininkais, politikais, dvasiškiais ir karininkais. Paros bėgyje, visi pasirinko žinių ir nuomonių pas politikus: socialdemokratų, kr. demokratų, liaudininkų ir tautininkų. Vieno, kito artimesnio bute pasiklausyta ir užsienio radio pranešimų. Kitų apsilankyta ir pas pagrindžio darbuotojus. Be to, kiekvieno atskirai pasimatyta ir su kitais atstovais, atvykusiais iš kitų miestų ir apskričių. Pasidalinta nuomonėmis, visa aptarta ir gerai pasiruošus, jau turint savo tvirtą nusistatymą, laukta konferencijos.

1943 m. bal. 5 d. 7 v. 30 m. suvažiavę atstovai renkasi Karo Muzėjaus sodnely. Dalinamasi paskutinėmis žiniomis. Pranešta, kad 8 val. čia atvyks geštapininkai. Nusistatoma—visų griežtas protestas jeigu taip bus.

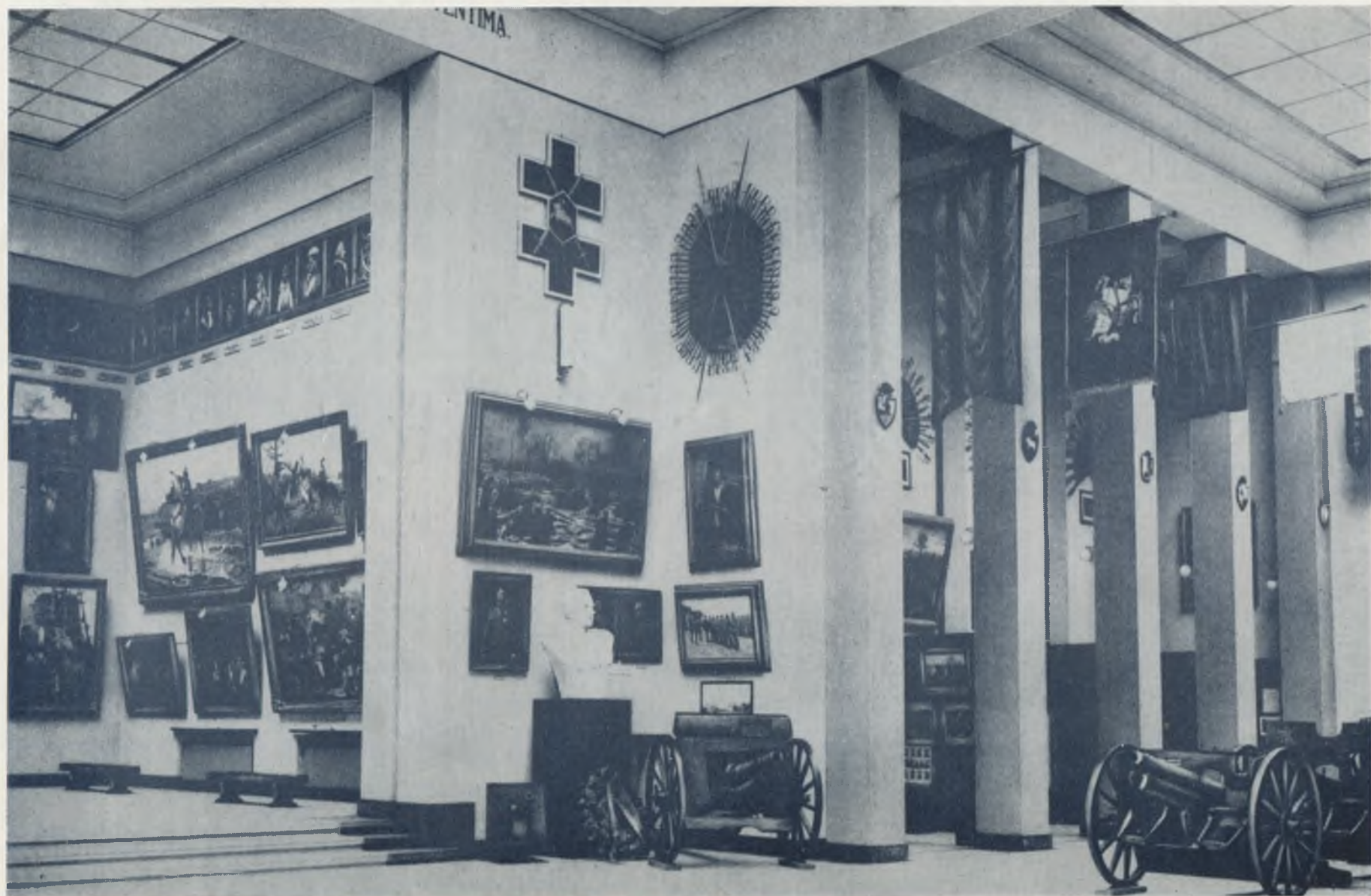
KONFERENCIJA

8 v. 10 m. atvyksta gen. Nagys; vėliau — būrys lietuvių karo veteranų. Suvažiavimo atstovai visi vyksta iš sodnelio ir renkasi į atskirą Karo Muzėjaus salę, antrame augšte, arti bokšto. Visas duris užima ir saugo karo veteranai, kad netikėtai neįsibrautų geštapininkai, kurie pavieniai vaikščiojo aplink muzėjų. Atvyko generaliniai tarėjai. Laukiama gen. Kubiliūno.

8 v. 30 m. atvyko gen. Kubiliūnas. Jis užima vietą prie stalo ir atidaro posėdį. Pirmu jo pasiūlymu, visiems atsistojus, pagerbiama Lietuvos valstybės laisvė ir nepriklausomybė. Sekančiais, jis pasiūlė sugiedoti Tautos himną. Jis paskelbė, kad nė vieno vokiečio posėdžių salėje nėra ir jokių pasiklausymo įrengimų čia jie neturi. Todėl, sako, čia mums galima kalbėti lais-

Iš tikrųjų praušus lenkai išsirikiavo ir išžygiavo Daugpilio link. Dar tą pačią dieną nesėkmingai bolševikus puolė ir daug lenkų žuvo.

Kaip jie elgėsi su mūsų brigados štabu, atvykę į Birkinėlius, smulkiau nežinau. Po to toliau Daugpilio fronte santykiai su lenkais buvo įtempti. Daugpilio link siaurėjant frontui ir lenkams skubant minėtą miestą užimti, jie buvo užlindę dešiniajame sparne į mūsų priešakį.

V. D. KARO MUZEJAUS DIDZIOJI SALE

vai, tik vien savo lietuvių tarpe. Dėl pasiklausymo įrengimų, tai atstovai iš anksto buvo visą patikrinę.

Savo įžanginėje kalboje jis pareiškė, kad ši suvažiavimą sukviėtė svarbiu momentu ir ypatingus reikalus spręsti, kad visa apsvarčius ir aptarus padarytų sprendimą, kaip veikti ir kas daryti, kad kuodaugiau naudotų turėtų tauta, Lietuva. Toliau, jis atpasakojo įvykius ir aplinkybes nuo pradžios kai kovo mėnesį šaukiami kariuomenėn Lietuvos vyrai nepaklausė ir nestojė. Vokiečiai čia žiūrėjo sabotažą ir neprisidėjimą prie kovos su bolševikais. Jie laikė, kad Lietuva liko jiems priešingu kraštu.

Kubiliūno manymu, dabar nelaikas reikauti nepriklausomybės — reikia, sako, stoti kovon prieš komunizmą, greta su vokiečiais. Jis siūlo prisidėti darbu prie vokiečių ir užmesti santykių tiltą tarp mūsų ir jų, o savo reikalavimus atidėti tolesniam laikui. Vistiek, sako, dabar Reicho nepaklūpdysime ir tik karčių nelaimių teks mūsų kraštui. Be to, sako, reikia pabrėžti vokiečiams, kad nieko bendro su bolševikais neturime, jie yra ir mūsų priešai ir mes prieš juos kovojame. Turime pasirodyti su ginklu.

Dabar, 100,000 pašauktų vyrų atsidūrė neišskioj padėty. Reikia jiems padėti apsispręsti ir patiems, nors kiek, geruoju prisidėti. Iš to turėtume daugiau pliusų. Mūsų legionas būtų kokį pusmetį apmokomas ir po to panaudotas fronte prieš bolševikus. Siūlo visiems plačiai ir atvirai išsitariti tuo reikalu, kaip būklę pagerinti ir kaip visus reikalus išvairuoti.

Šis suvažiavimas esąs sušauktas ypatingu karo metu. Mūsų reikalas ir atsakomybė dabar esanti: visa išrišti tinkamai, mūsų tautos labui. Su generaliniu Lietuvai vokiečių komisarui, Dr. Renteln, esą jo susitarta sudaryti Lietuvos Tautos Tarybą. Dabar reikėsia ir tą spręsti. Dar jis pastebi, kad konferencijos šaukime ir darbuose dalyvavo ir prisidėjo prof. M. Biržiška. prel. Šaulys, gen. Raštikis ir kt. Jie visi yra paruošę rezoliucijas, kurias suvažiavimas turės apsvarstyti ir pataisyti. Visiems išdalinama tų rezoliucijų projektų spausdinti lapai.

ATSTOVŲ KALBOS

10 v. 51 m. Kubiliūnas baigė savo kalbą. Kun. Kemežys siūlo kviesti sekretorių. Gen. Kubiliūnas jam atsako, kad kalbos čia nebus užrašomos, kad būtų galima kiekvienam visai laisvai išsitariti ir visa apsvarstyti. O vėliau, oficialiame posėdy, kuris bus transliuojamas per radio, nebebus nieko svarstoma.

Pertrauka — 10 minučių.

Po to, seka rezoliucijų turinio svarstymas.

Kalba įvairių apskričių atstovai. Kalenda iš Vilniaus kalba dėl rezoliucijų teisinės pusės. Toliau kalba Trakų, Telšių, Vilkaviškio, Biržų ir kt. atstovai. Labai jausmingai ir pats susigraudinęs kalba Panevėžio atstovas prof. Elisonas. Sako, mes turėtume veikti prieš, bet susidariusi padėtis mus verčia derintis su vokiečiais.

Generalinis tarėjas Germantas išveda, kad reikia jį ieškoti būdų, kad būtų ir vilkas sotus ir ožka sveika. Kun. Kemežys pasiūlo savo rezoliuciją dėl tautinės garbės ir jos inteligentijos apgynimo. Gen. Pečiulionis, sako, kad iš rezoliucijos turi būti aišku ko mes siekiame, būtent, nepriklausomybės; kad būtų tikslu ir aišku už ką, mes galvas dėsime, —tik už Lietuvos laisvę!

Šiaulių atstovas sako, kad už kraują ir grūdus, paprastai, mokama, o čia nežadama. Tokiu atveju mūsų nutarimus tauta kritikuos. O eiti į frontą — nebus atgarsio tautoje.

Atstovas J. Vėgėlis sako, kad jis puikiai pažįsta rusų ir vokiečių tautas ir žino jų vadus. Vienas į kitą esąs panašūs, o Lietuvai esą abu priešai. Tik bolševikai, vokiečių iki Maškvos nustumti, šiandien mums mažiau pavojingi. Vokiečiai gi, šiandien sėdi ant mūsų sprando. Todėl, reikalinga laviruoti ir duoti jiems tik tiek, kad juos "užbovijus"; kad galima būtų apsaugoti tautą nuo didelių vokiškų žiaurumų. Su vokiečiais esą reikalinga bendradarbiauti kuni-gaikščio Vytauto Didžiojo pavyzdžiu.

Generalinis tarėjas Ramanauskas aiškino, kad visi lietuviai trokšta Lietuvos nepriklausomybės, bet taktikos dėlei turime prisidėti kovon prieš rusus bolševikus ir kurti savo kariuomenę. Prof. M. Biržiška siūlo dėtis su vokiečiais ir kovoti prieš komunizmą, bet gudriai laviruoti. Gen. Kubiliūnas atsako visiems, pastebėdamas, kad ir jis kitos išeities nenumato, kaip tik — duoti vokiečiams šiek tiek vyrų frontui.

Kun. Steponavičius sako, kad savo legiono neturėdami nieko nepasieksime, niekas mums nieko neduos. Legionas esąs reikalingas.

Gen Kubiliūnas pagaliau kviečia redakcinę komisiją rezoliucijoms ištaisyti. Suvažiavimas skiria M. Biržišką, kun. Steponavičių ir gen. Novaką.

TAUTOS TARYBA

Kol taisomos rezoliucijos, statomi kandidatai į Lietuvos Tautos Tarybą: prof. M. Biržiška, Juknevičius, plk. Dabulevičius, kun. Vaičiu-

lis, prof. Krivickas, gen. Nagys, Jacevičius, Biontas, Vaštaka, Vėgėlis, Tallat-Kelpša, Bričkus, gen. Navakas, Pimpė, Rimas, Baronas, Eidukavičius, prof. Elisonas, Kalendra, kun. Steponavičius, kun. Kemežys, Motiejūnas — Valevičius.

Viešu balsavimu išrenkama Taryba: prof. M. Biržiška, gen. Nagys, gen. Navakas, Pimpė, prof. Krivickas, kun. Steponavičius, Motiejūnas-Valevičius (kitų pavardės užrašuose nebeaiškios).

Po to, tęsiamos atstovų kalbos ir dėstoma jų pageidavimai, kaip pagrindas Tautos Tarybos darbams. Kalba Ežerėnų, Ukmergės, Trakų, Marijampolės ir kt. atstovai. Dėstomi pasiūlymai kaip derinti savivaldybių veiklą su vokiečių žandarmerija, rekvizicijomis ir kitais reikalavimais. Kun. Steponavičius dėsto reikalą kaip ginti mokyklas ir inteligentus nuo nacių persekiojimų.

J. Vėgėlis siūlo, kad Tautos Taryba išsiderėtų iš vokiečių, kad jei bus vyrų pašaukimas į kariuomenę vykdomas, tai kad vyrai būtų tikrinami ir šaukiami pirma per, tam tyčia skirtas, lietuviškas komisijas. Kad priimtieji vyrai būtų panaudoti ir vidaus apsaugai Lietuvoje. Jie galėtų saugoti karo sandėlius, tiltus, stotis, o ypač geležinkelių linijas, teipgi, vietos gyventojus valsčiuose, kur yra daug rusų banditų susitelkę, kurie naktimis puola atskirus ūkius, pienines ir pn. ir žudo jiems priešingus lietuvius. Frontui galį būti pasiūsti tik savanorių daliniai, kokių jau ten yra ir kur jau kovoja net keliolika mūsų batalionų.

13 val. 30 m. suvažiavimo atstovų darbo posėdis buvo baigtas.

OFICIALUS POSĖDIS

14 val. vyksta oficialus suvažiavimo posėdis, Karo Muzėjaus Kunigaikščio Vytauto Didžiojo kapeloje. Viskas iš čia perduodama per radio į Lietuvą. Posėdį atidaro gen. Kubiliūnas. Į prezidiumą jis kviečia prof. M. Biržišką, gen. Nagį ir Pimpę.

M. Biržiška skelbia iškilmingą šio suvažiavimo atidarymą. Gen. Kubiliūnas daro pranešimą apie politinę ir ūkinę Lietuvos padėtį. Paaiškina Lietuvos vyrų šaukimo reikalą.

14 v. 25 m. gen. Navakas smulkiau aiškina karo padėtį ir reikalą šaukti Lietuvos vyrus į kariuomenę ir pritaria gen. Kubiliūnui.

14 v. 45 m. kalba žemės ūkio generalinis tarėjas Ramanauskas ir nurodo reikalą, ryšyje su karu, duoti vokiečiams dalį javų, mėsos, sviesto ir miško išteklių.

14 v. 50 m. M. Biržiška perskaito gen.

Kubiliūno patiektą ir suvažiavimo atstovų ištaisyta rezoliuciją. Jos svarbiausias punktas — duoti frontui vyrų, tik savo noru į kariuomenę stojančių. Rezoliucija vienbalsiai priimta.

15 v. 10 m. pirmininkaujantis, M. Biržiška, trumpoje kalboje dėkoja atstovams ir skelbia konferenciją uždarytą.

Šiame posėdyje, publikos suoluose, dalyvavo vokiečių komisaro dr. Rentelno politinis atstovas baronas Fon der Recke (b. Radviliškio valsčiaus dvarininkas, vokietis) ir jo padėjėjas. Be to, keli lietuviai žurnalistai.

15 v. 30 m. konferencijos atstovai uždejo vainiką ant Nežinomo Lietuvos Kareivio kapo, prie Karo Muzėjaus.

19 val. gen. Kubiliūnas suruošė atstovams vakarienę, kuri vyko Aldonos kavinėje, Laisvės Alėjoje. Vakarienėje, iš vokiečių, dalyvavo generalinis komisaras dr. Renteln, komendantas gen. Just, geštapo viršininkas ir visų jų artimieji štabo bendradarbiai. Kalbas pasakė: Kubiliūnas, Rentelnas ir gen. Justas. Visi jie kalbėjo apie vokiečių ir lietuvių kaimynišką bendradarbiavimą ir kovą prieš rusus ir komunizmą.

(Konferencijos atstovams, nors buvo ir žadėta, nebuvo atlyginta nei kelionės, nei pragyvenimo išlaidos).

LIETUVOS KARIUS VĖL ŠAUKIA

1943 m. gegužės mėn. pabaigoje prasidėjo Lietuvos vyrų šaukimas į kariuomenę sutartu būdu. Buvo sudarytos lietuviškos ir atskiros vokiškos priėmimo komisijos valsčiuose. Aš dalyvavau lietuviškoje komisijoje, Južintuose. Vokiška komisija dirbo valsčiaus raštinėje, o lietuviškoji — pradžios mokyklos patalpose, prie kapų. Mūsų komisijoje buvo patikrinta virš 50 vyrų. Bet, paimta tik 6 savanoriai. Juos vokiškoji komisija patikrino, priėmė ir įsakė ant-
rą dieną jiems būti Rokiškyje.

Vėliau sužinojau, kad tie 6 vyrai buvo nuvykę į Rokiškį. Tokių ten buvo suvažiavę nemažai iš visų apskrities valsčių. Vokiečiai juos visus su orkestro muzika nulydėję į geležinkelio stotį ir traukiniu išsiuntę į Kauną. Bet, južintiškiai Panemunėlio stotyje, kodėl tai, iš traukinio pabėgę ir nakčia grįžę namo.

Taip buvo kai reikėjo eiti vokiečių žinion. O kai 1944 m. vasario 16 d. karius pašaukė Lietuvos Tarybos įgaliotos mūsų generolas Plechavičius, tai savanorių Lietuvoje, jo vadovybėje, stojo apie 30,000 ir dar jų vis ėjo daugiau. (Žiūr. "Kario" No. 9 iš 1958 m.).

ŽALVARINIAI GINKLAI

A. ŽYGMANTAS

KOVOS KIRVIAI

Žalvario amžiuje daugiausia paplitusi įrankių šeima buvo kirviai, jų tarpe ir kovos kirviai. Nors kirvis, kaip toks, yra įrankis, tačiau kautynėse jis yra geras ginklas ir atskirti kuris kirvis Žalvario amžiuje buvo tik įrankis ir kuris tik ginklas, yra beveik neįmanoma. Vėliau atsiradę lengvesni ir puošnesni kirviai laikomi ginklais, kai paprasti, sunkūs kirviai laikomi įrankiais, nors karo metu ir vieni ir kiti būdavo vartojami kautynėse.

Žalvario amžiuje vyksta kirvių specializacija. Jų pavidalas yra kopijuojamas akmens kirvių tik jie daromi žymiai plonesni. Koto įtvėrimas buvo paini problema, kuri sukūrė net skirtingas kirvio formas.³⁵

Pirmykštis žalvarinis kirvis, kaip ir varinis jo pirmtakas yra plokščias, kiek platėjantis ašmenų link, tačiau jo šoniniai kraštai yra beveik lygiagretūs. Liejant kirvius atvirose formose reikėdavo jų kraštus kiek palyginti, paplakti, iš to, galimas dalykas, ir kilo atkraštinis kirvis, iškilusiai šoniniais kraštais. Toks kirvis yra stipresnis ir geriau laikosi ant specialaus įskelto ir išlenkto koto. Atkraščiai neleidžia kotui nusprūsti ar nusmukti į šoną.⁴⁰

Atkraščiams didėjant ir užsiriečiant išsivystė sparninis kirvis, kurio atkraščiai viename taške beveik sueina apimdami kotą ir sudaro lyg sparnus. Tie sparnai pradžioje būdavo centre, vėliau nustumti link penties. Baigiantis Žalvario amž. prie šių kirvių atsirado auselės, per kurias kirvis dar būdavo pririšamas prie koto. Manoma, kad kirvio auselės išsivystė Portugalijoje.³⁵

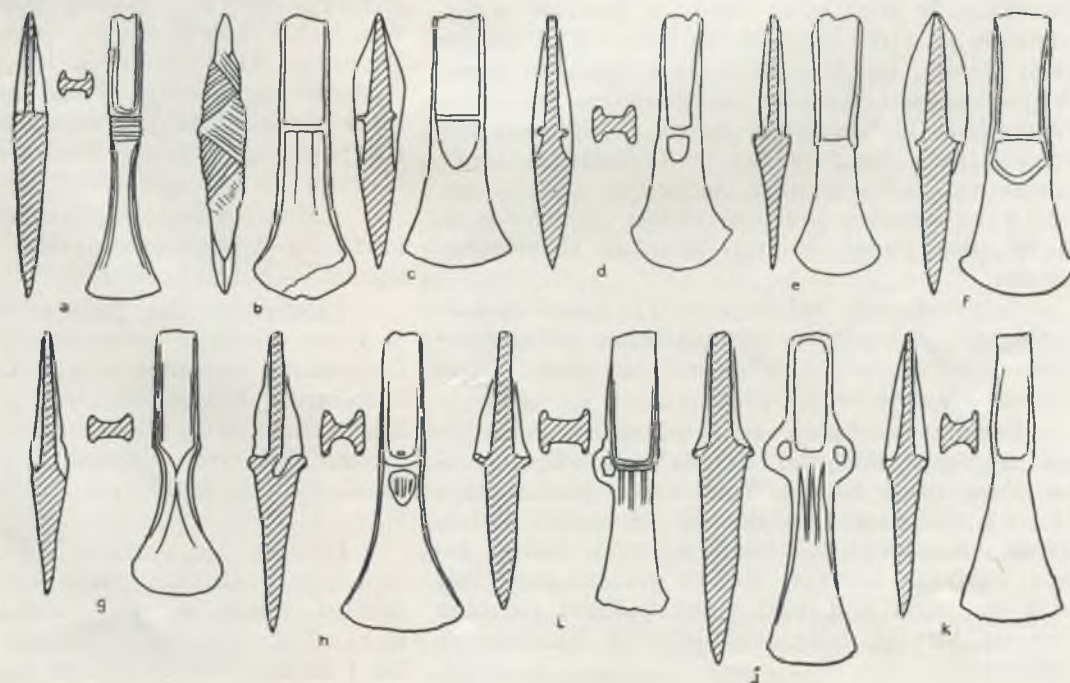
Kad kertant kirvis neperskeltų koto į kurią jis išspraudžiamas, tarp atkraščių buvo sugalvota įtaisyti slenkstelis — keterėlė, kuri veikė kaip stabdiklis kotui. Toki slenksteliai atsirado Žalvario amž. viduryje. Tie kirviai todėl vadinami slenksteliniais (palstaves, Absatzbeil, hache a talon). Jie būdingi Skandinavijai, š. v. Vokietijai, Prancūzijai ir Britanijai. Prie jų taip pat esti auselės, kartas net dvejosis.

Bohemijoje buvo paplitęs slenkstelinis kirvis, kurio atkraščiai vienoje vietoje įmušti, taip kad jis atrodo kaip išmauktas. Toks išmauktas (constricted) kirvis yra kilęs Žalvario amž. viduryje Bohemijoje ir Moravijoje.⁴⁰

Tipiškas Egipto kirvis buvo dar kitoks. Jis penties dalyje išilgai ašmenų buvo išsikišęs abipusiai tiek, kad visas kirvis įgavo lyg T raidės

Žalvariniai atkraštiniai - stabdikliniai kirviai iš:

- a) Danijos,
- b) Britanės,
- c, g) Vengrijos,
- d) Italijos,
- e) Vokietijos,
- f) Prancūzijos,
- h, k) Anglijos,
- i) Šveicarijos ir
- j) Ispanijos.

pavidalą. Tais savo penties iškyšiais jis būdavo pritvirtinamas prie koto pririšant. To pavidalo kirvis atsiradęs Vidurinės Karalijos laikais ten buvo žinomas dar Akmens amžiuje, be to panašus tipas pasitaiko vidur. Azijoje ir Amerikoje.⁴⁰

Kirvius kurie būdavo įtveriami į kotą (išlenktą ir iškeltą) netruko pakeisti geresnio pavidalo lizdinis kirvis. Šio kirvio atveju, jau kotas yra įtveriamas į kirvį, atseit įstatomas į lizdą, kuris atstoja pentį. Kotas dar vis turi būti išlenktas, bet neįskeltas. Šitų kirvių yra įvairiausių pavidalų yra jų ir su auselėmis.

Žalvario amž. pabaigoje sparniniai ir lizdiniai kirviai ypač paplito Prancūzijoje, Bretanėje ir dalinai Anglijoje. Lizdinis kirvis yra vienas gausiausiai randamų priešistorinių daiktų. Tūkstančiai jų buvo rasti vakarinėje Normandijoje, šiaurinėje ir vakarinėje Bretanėje. Tačiau, kai kurie iš tų kirvių yra toki ploni, kad netinka būti nei įrankiu nei ginklu. Apėjama, kad jie galėjo būti votyviniai, burtų daiktai, arba gal ėję savo rūšies pinigų pareigas.

Irlandijos lizdiniai kirviai yra su išplėstais ašmenimis, kurie būdavo plakami, todėl ir daugiau išplitę.

“Nors Irlandija ir Skotija rodo ryšių su Europa ženklus, abu kraštai tačiau, pasižymi tam tikrų vietinių madų išvystymu. Tą yra nurodęs jau Fox ir kiti. Vakarinė Prancūzija iš Šveicarijos ir Burgundijos gavo žalvario apdirbimo paskatinimą, ką rodo sparnuoti kirviai ir kai kurie kardų tipai. Lizdinis kirvis galėjo atvykti labiau šiauriniu keliu; vakarinėje Normandijoje ir Bretanėje, ypač jos šiaurėje ir vakaruose, jis virto pagrindiniu gaminiu pramonės kuri, atrodo, naudojo Britanijos rūdas, ir į ten eksportavo kai kuriuos neužbaigtus gaminius. Prancūzijos pietinė dalis, atrodo, daugiausia buvo veikiamą Burgundijos ir Šveicarijos. Iberų pusiasalis, Žalvario amž. viduryje, atrodo, neteko savo senosios svarbos; vėliau jis gavo naują impulsą pagal Atlanto krantus iš tolesnės šiaurės.”³⁶

Žalvario amž. vėlyboje dalyje Lausitzo kultūros srityje pasirodo tas būdingas ginklas — lizdinis kirvis, kuris, manoma, išsivystė jieties lizdinio antgalio pavyzdžiu.³⁶

Paskiausias kirvio tipas su skylė kotui ilgai neprigijo išskyrus Kretos salą, Egėjo salas, Vengriją ir Rusiją. Toks kirvis plačiai paplito tik Geležies amžiuje. Skylę kirvio kotui, atrodo, sugalvojo pirmieji sumerai, kurie tokius varinius kirvius, tik su mova, liejo jau 3000 m. pr. Kr. Į tokių sumerų kirvį panašūs variniai kirviai, išsivystė pietinėje Rusijoje ir Vengrijoje.⁴⁰

Sparnuotas kirvis (kairėje) ir lizdiniai kirviai su sparnų žymėmis.

Mokslininkas Childe kovos kirviais vadina su smailom ar išsikišusiom pentim, randamus tik Vengrijoje ir Skandinavijoje. Vengrijoje jų esama dviejų tipų: a) ašmuo pamažu plinta, o pentis baigiasi disku. Žalvario amž. viduryje šitas diskas plokščias ar tik kiek iškilusiu viduriu, o Žalvario amž. antroje pusėje iš penties jau kyšo ilgas smaigalys: b) Žalvario amž. viduryje išsivysto siaurų ašmenų ir ilgos movos kotui kirvis, kurio pentis yra vėduoklės pavidalo. Abu šie kovos kirvių tipai yra labai išpuošti — išraižyti. Gana retai užtinkami danų kovos kirviai yra masyvūs ir turi išsikišusią pentį, jie yra iš Žalvario amž. vidurio ir išpuošti įrežtom spiralėm.⁴⁰

Baltijos srityje plito ilgi ir siauri kirviai, kartu su žalvariniais durklais, kurių dalis yra ilgesni — kardo prototipai.³⁶

Žalvario civilizacijos pradžią Baltijos srityje žymi vienas iš geriausiai žinomų lobių rastas Gallelose, Laalando saloje, Danijoje. Lobiai sudarė 8 žalvariniai kirviai, kurių 3 buvo ryškiai atkraštiniai, kitų dalis rodė tik atkraščių žymes. Jie yra panašūs į Britanijos ankstyvuosius žalvario kirvius ir yra panašiai išpuošti.

Panašus lobiai rastas Pile Scanijoje, Švedijoje irgi rodo britų tipo kirvius. Atrodo, kad žalvaris į Baltijos sritį atėdavo iš Britanijos ir Bohemijos kryptį. Vadinamuoju gintaro keliu į Baltijos sritis eidavo žalvariniai gaminiai.

Metalu amžių bėgyje dar labai dažnai pasitaiko įvairių tipų kovos kirvių, tačiau durklas ir, pagaliau, naujas didysis ginklas — kardas visai nustelbia šitą pirmąjį tikrą pasaulinį ginklą, kovos kirvį, pakliuvusį net religijon. Prasideda ilgų geležčių laikai — kardo gadynė.

DURKLAI IR RAPIROS

Metalu amžiams auštant, titnaginis durklas buvo būdingas Baltijos sričiai. Kai kurie vokiečių mokslininkai yra nuomonės, kad iš tos srities po pasaulį pasklido kovos kirvis, o taip pat ir kardas.³⁶

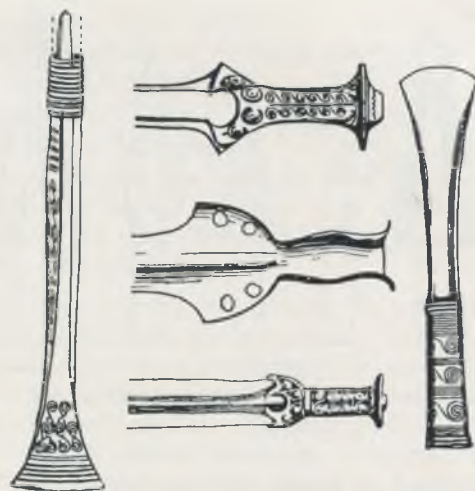
Tačiau yra nuomonių, kad tie du ginklai į Baltijos sritį pateko iš pietryčių krypties.

Iš pirmųkščio varinio, trumpo, trikampio pavidalo, durklo vėliau išsivystė kiek ilgesnis ogivalinis durklas, Žalvario amž. dar pailgėjęs, įgijęs išilginį pastorinimą. Toki durklai buvo vartoti Kretoje ir miniečių Graikijoje.

Durklui beilgėjant Egėjo kultūros srityje jis išvirto į rapirą.

Kai Žalvario amž. ankstyvajame laikotarpyje durklai buvo trumpi, plokšti, trikampio pavidalo, tai viduriniame laikotarpyje jie ilgėjo, įgavo išilginį pastorinimą. Tada jie buvo tik dūrio ginklai ir silpni ties rankena, kur sudūrimą laidavo tik keletas kniedžių. Tas jiems kliudė virsti kirčio ginklais. Tikras kirčio ir dūrio ginklas išsivystė tik vėlyboje Žalvario amž. dalyje.

Žalvariniai Vengrijos kovos kirviai

Kovos kirviai ir kardai iš Pabaltijos srities

Mikėnų tipo kardas yra ypatingai ilgas, tiesus, siauras ir plonas, tačiau gražiai apipavidalintas. Jis daugiau tinka dūrimui kaip kirčiui, todėl dar vadinamas rapira.

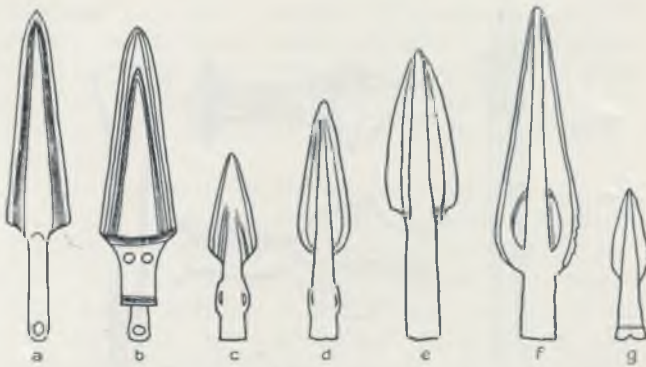
Seniausia rapira buvo rasta Kretoje Malia vietovėje iš 1950 m. pr. Kr. Jos ilgis — 90cm.

Apie 1600 m. pr. Kr. Mikėnuose buvo žinomi trys rapirų tipai: 1) plokščia, pailga ogivalinė, su plokščiu iškyšiu kotui; 2) stambi, smailėjanti geležtė su išilginiu pastorinimu, su siauru ir trumpu iškyšiu kotui ir atkraštiniais peteliais; 3) panaši geležtė su išsikišusiais peteliais tarnaujančiais apsauga rankai.⁴⁰

KARDAS IR JIETIS

Rapira yra tipingas dūrio ginklas, tuo tarpu kardas yra ir dūrio ir kirčio. Kardas tuoj galima atskirti nuo ilgo durklo ar rapiros iš jo rankenos pavidalo, kuri per vidurį pastorėja, kad stipriau gulėtų rankoje. Kai dūrio ginklo svorio centras slenka daugiau į rankenos galą, tai kardo — permetamas į geležtės vidurį. Tikro kardo žymė yra platus ir atkraštinis koto iškyšys, apvalūs, atkraštiniai peteliai. Siaurės kraštų ir Italijos kardai skiriasi nuo Egėjaus srities kardų, kad jų ašmenys yra beveik lygiagretūs, ne smailėjantys, kaip egėjinių, be to, išilginis pastorinimas yra plokštesnis, kad ne kliudytų kirčiui. Toki kardai pirmiausia pasirodė Skandinavijoje, š.r. Vokietijoje ir augštutinėje Italijoje. Jų kilmės pradžia yra Žalvario amž. vidurys, o žydėjimo laikai Žalvario amž. antroji pusė.⁴⁰

Vėliau kardo pavidalas kinta. Geležtė plėtėja per vidurį, įgauna pailgo lapo pavidalą, koks ypač gerai tinka kirsti.

Jieties antgalio vystymasis Anglijoje

Paveržęs iš kovos kirvio svarbiausio ginklo vietą, kardas tokiu pasiliko ne tik Romos kariuomenėje ir vėliau Viduramžiais, bet perėjo net ir į moderniuosius laikus. (Spėjama, kad saksai yra gavę savo vardą, nuo kardo. "Sax" ar "sax" — būk tai reiškia peilį ar kardą.⁵⁾

Kardas yra sėslųjų tautų ginklas, kai lankas ir strėlė yra daugiau klajoklių. (Įdomu, kad strėlė Althochdeutsch kalboje vadinama Strala.⁵⁾

Kardo pasirodymas reiškia jog tauta išėjo iš nomadinės stadijos. Ūkininkas po truputį atpranta nuo medžiotojo ginklo — lanko ir strėlės ir imasi artimųjų kautynių ginklo — kardo, kurio vartojimas nereikalauja tokio įgudimo ir nuolatinio treniravimosi kaip lankas. Kovojant kardu reikia daugiau tvirtos rankos ir drąsos. Jis yra lemiantis ginklas.⁵⁾

Kardai ir rapiros būdavo nešiojamos me-

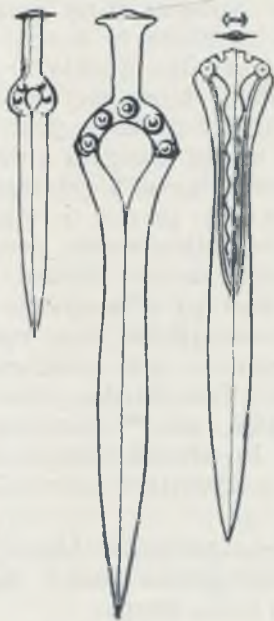
dinėse makštyse, ant jų būdavo žalvario antmakštis, panašus į kilpą, arba, Halštatto makštyse — sparneliai.

Pirmą kartą jietės antgalis, ištiesęs, buvo tik durklas pririštas išilgai ilgo koto gale. Jei statmenai tai gaudavosi alebarda.

Išrasta pietų Ispanijoje dar Žalvario amž. pradžioje ar Vario amž. gale alebarda pateko į Irlandiją iš ten į Angliją ir Skotiją, iš kur Elbės upe pakliuvo į Saksoniją ir Tiuringiją. Čia išsivystė jos vietinis tipas su žalvarine mova ant koto. Į movą būdavo stačiu kampu įtvirtinamas ašmuo. Vėliau mova liejama su ašmeniu išvien ir net su imitacinėmis kniedėmis ant movos. Tokių vidurinės Vokietijos tipo alebardų yra paplitę Švedijoje, Lietuvoje ir Slovakijoje, kur jos pakliuvo prekybos būdu. Tačiau plačiai jos nepaplito.⁴⁰⁾

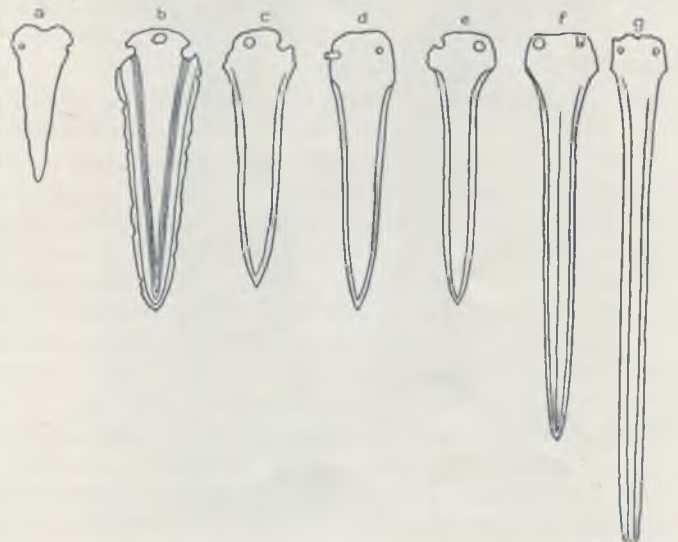
Žinomas Sumerijoje dar prieš 3000 m. pr. Kr. jieties antgalis su smailiu iškyšiu kotui įstatomu į tuščiavidurį nendrinį kotą išliko pietinėje Rusijoje net iki vėlesnės Žalvario amž. dalies.

Kikladėse ir ankstyvajame Egejo laikotarpyje jieties kotas būdavo įskeliamas, antgalis išspraudžiamas ir kotas aprišamas. Tam tikslui antgalyje būdavo išpjovimai. Toks jieties tipas išplito Trojoje ir Graikijoje. Vėlesniųjų antgalių iškyšys (ankst. Mino laikotarpyje) būdavo platus ir priknieidinamas prie koto. Viduriniame Mino (Dechelette antrajame) laikotarpyje atsiranda movinis antgalio tipas su sustiprinimo žiedu. Britanijoje toki moviniai antgaliai dar būdavo perkalami vinimi per kotą, arba pririšami per auselę, kuri tipingame bri-

← Daniškas durklas ir trumpi, lapo pavidalo, kardai.

▼ Rapira išsivysto iš durklo: a) Kreta, b-g) Anglija

Pelenų urna su uždėtu žalvariniu Villanova kultūros šalmu iš VIII a pr. Kr., Tarquinia.

tiškame antgalyje, būdavo prie movos angos. Vėliau auselės daromos prie ašmenų ir pagaliau net virsta tik dviem angom pačiose ašmenyse, o Žalvario amž. pabaigoj, kai kurie jiečių antgaliai yra ilgi — siekia net 72 cm., jie gražiai padaryti ir meniškai išpuošti — išraižyti.⁶

Strėlių antgaliai pradžioje gaminti su iškyšiu pritvirtinti prie strėlės. Jos žinomos iš Egipto, Mikėnų ir vidurinės Europos Žalvario amž. viduryje ir jo gale. Tik žymiai vėliau atsiranda ir lizdiniai strėlių antgaliai.

SKYDAS IR ŠARVAI

Gintis nuo priešų strėlių, svaidomų akmenų ar jiečių buvo išrastas skydas, vėliau šalmas ir kiti šarvai, pradžioje gaminti iš medžio, viloko, kailio, odos, vėliau ir iš metalų.⁵

Manoma, kad skydas galėjo atsirasti kartu dviejose vietose Europoje: Graikijoje ir šiaurinėje Europoje. Metalinis, ar metalu apkaustytas skydas išsivystė tik Žalvario amž. gale. Mikėnuose buvo žinomas vienas iš seniausių aštuoniukės pavidalo skydas. Italijoje, atrodo, vyravo apskriti skydai.

Šiaurinės Europos skydai žinomi iš radinių ir iš piešinių uolose. Piešiniuose matome mažus keturkampius skydus, siekiančius nuo peties iki klubo, kuriuos nešioja raiteliai. Šiau-

rėje, atrodo, kad odiniai ar mediniai skydai būdavo tik apkalami žalvario plokštė. Ir čia vėrauja apskritas skydas.

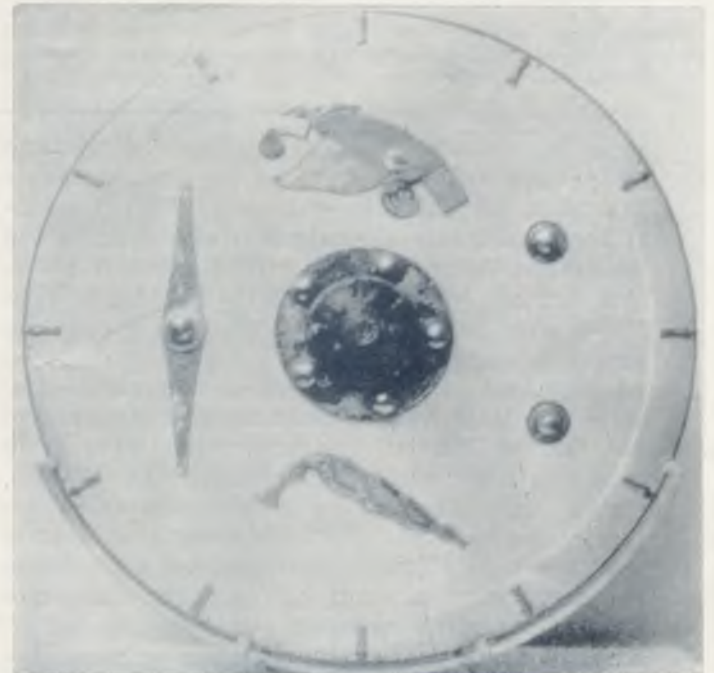
Metaliniai šarvai pradėjo plisti pietinėje Europoje, ypač Graikijoje, kur buvo jų vystymosi centras. Iš ten jie plito po visą Europą. Graikijoje jie pradeda atsirasti jau Žalvario amž. pradžioje, bet tik Geležies amžiuje paplito po vidurinę Europą.³

Seniausi šarvai yra žinomi iš radinių Šveicarijoje kalstinėse gyvenvietėse. Ten jie buvo gaminami iš odos ar medžiagos ir apdedami šerno iltimis, tik vėliau vartojamos metalinės plokštės juos apkalti. Ištininiai šarvai pradžioje būdavo iš vienos didesnės plokštės, arba iš dviejų dalių. Pilnas krūtinšarvis, dengiantis ne tik krūtinę, bet pilvą ir nugarą išsivystė Graikijoje apie VII amž. pr. Kr.³

Žalvarinis šalmas, manoma, pasirodė tik Žalvario amžiaus ketvirtajame laikotarpyje, nors gal seniausias pasaulyje šalmas yra pavaizduotas reljefe rastame Pietinėje Amerikoje, Palankoje, kurio amžius gali siekti apie 3500 metų.⁷ Atrodo, jog ligi šalmo atsiradimo galvą saugojo odinė kepurė. Kai 4-me laikotarpyje kardas įgavo pailgo lapo pavidalą ir labai tiko smūgiui į galvą, reikėjo ją apsaugoti tvirtu metalo šalmu.

Europoje šalmas pirmiausia pasirodo jos pietinėje ir vidurinėje srityje, ypač Apeninuo-

Žalvariniai skydo apkaustai iš Sutton Hoo lobio. Medinė skydo dalis—rekonstrukcija.

ŽALGIRIS

Istorinė kronika

(pradžia kovo mėn. KARYJE)

Lenkija. Červinskas ties Vysla. Jungtinės kariuomenės stovykla. 1410 metais. Vasara. Pavakarys.

VYTAUTAS

Zindramai, mes turime
apjot visas stovyklas
ir pasitikrinti ...
Man, kaip dedas —
tvarkos ten neperdaugiausia!
Turiu žinių, kad tavieji
puotas, kovos dar nelaimėję kelia ...
Turi atsakymą į tai?

ZANDRAMAS

Aš abejoju ...

VYTAUTAS

Išblaškykim abejones!
Išjokime
ir patys savo akimis
matysime ...
Ir aš netikiu plepalams ...
Dabar geriausias laikas —
Karalius su palyda tebus rytoj.

ZINDRAMAS

Kaip liepsi, Vade ...

Lietuvių stovykla

Manvydas

Čupurna

Lengvenis

Lietuvių dalinių vadai.

MANVYDAS

Ar viskas paruošta, kas
kunigaikščio įsakyta?

ČUPURNA

Jo įsakymai man šventi.

LENGVENIS

Aš tik pasidžiaugti galiu
savaisiais ...

MANVYDAS

Džiaugiuos ir aš
bet ...

Matot, aš žinau, kad
kunigaikštis, o gal ir pats Jogaila
bus čia — ir tikrins ...

ČUPURNA

Ras tvarkoj

Kiekvienas mano vyras
pristatė duoklę kruopų,
avižių ir rugių statines ...

Mėsos dalis, Baltvydžio girioj sumedžiota,
statinėse senai sūri —

se ir Balkanuose. Kadangi iki kardo atsiradimo jis nebuvo reikalingas, todėl jo atsiradimas ir yra vėlus, tik Žalvario amž. gale.³ Patys seniausi žalvariniai šalmi yra pusrutulio formos, lyg kepurėlės. Tačiau netrukus jie įgauna įvairiausias formas, nuo varpo pavidalo iki kūgio. Ypačingai puošnūs ir įdomūs yra etruskų ir pagaliau graikų šalmi.

Baigiant reikia paminėti ir dar vieną ypatingą ginklą atsiradusį Žalvario amžiuje, tai kovos vežimą. Europoje, šiaurėje, jau buvo žinomas tada keturratis, jaučių traukiamas vežimas, matyti vartotas ūkio reikalams. Germanai tokiais vežimais vežiodavo savo turtą ir šeimas besikilnodami. Tačiau dviratis kovos vežimas yra žinomas iš piešinių Egipte ir iš mažų molio modelių rastų Asirijoje (iš 1900-1300 m. pr. Kr.).³ Tačiau yra nuomonių, jog dviratis ko-

vos vežimas galėjo išsivystyti ir šiaurinėje Europoje ir iš ten patekti į priekinę Aziją.³

Nuo seniausių laikų kovos vežimo įgulą sudarydavo 2 vyrai, kovotojas ir vežikas. Vėliau, didesniuose vežimuose tilpdavo 3-4 vyrai.

Tačiau kovos vežimas ir kardas, įnešę tiek daug naujo į karybą, yra verti nuodugnesnės studijos ir jiems bus skiriami atskiri skyriai.

Žalvario amžiui baigiantis, vidur. Europos vakarinėje ir šiaurinėje dalyje matyti aiški įtaka Hallštatto kultūros, jau naudojančios geležį.

Naudota literatūra: 3. Reallexikon der Vorgeschichte, 1929; 5. Max Jaehns, Handbuch einer Geschichte des Kriegswesens, (1880; 6. G. G. MacCurdy, Human Origins) 1924; 35. H. Peake & H. J. Fluere, Merchant Ventures in Bronze, 1931; 36. H. Peake & H. J. Fluere, The Horse and the Sword, 1933; 40. V. G. Childe, The Bronze Age, 1930.

Narevo ir Vyslos upėmis plukáyta —
Mozūruos ir Polocke svečiuojas.
O patys vyrai
ginkluoti iki ausų. —
Žirgai atrodo puikiai ...
Nelengva dalis kryžioikams, kaip jaučiu...

LENGVENIS
Tik ... o gal aš neišmanau? ...
Sakykit —
Ko mes čia lenkų žemėn atsibeldėm?
Juk kryžiokų mušti rengėmės — ne lenkų ...

MANVYDAS
Tai paslaptis, Lengveni —
Jogailos ir Kunigaikščio paslaptis ...
Ką žinai —
gal tiesiai
Marienburgo sieksim! ...

ČUPURNA
Kas žino? ...
Juk slapta rinkomės
Vilniuj ir Trakuos ...
Paskui, kaip lūšiai, naktimis
bildėjom Gardinan ir Braston ...
Kas žino?

MANVYDAS
Paaiškės tuoj viskas.
O dabar Jus abu palieku,
ir einu sargybų apžiūrėt ... (išeina)

LENGVENIS
Man dienos pilkos ...

ČUPURNA
Tamsios ...

MANVYDAS
(išokęs atgal palapinėn)

Pašviesės! —
Zindramas su Kunigaikščiu Vytautu
stovykloj!
Sakiau atjos!

(po valandėlės)

Sveikas, Vytaute —
Zindramui pagarba ...

VYTAUTAS
Midų geriat?

ZINDRAMAS
Taigi ar midų?

MANVYDAS
(Čupurnai ir Lengveniui stovint)

Vandeniū šaltinio
gaviniamės kol kas ...

VYTAUTAS
O pulkai?

MANVYDAS
Sotūs, atsigėrę ir
paruošti.

VYTAUTAS
Sakai ...

MANVYDAS
Po tris ir keturis šimtus
pulkuose.
Šarvuoti patys ir jų žirgai,
ilgos jietys,
sunkūs kalavijai,
kirvrai —
buožės ir plaktukai.
Raitųjų palydos įtempti lankai
ir skydai paruošti atremti priešą.
Pulkų vėliavose
supas Vytis raudonam dugne:
Baltasis — lengvųjų raitelių pulkuos
Juodasis — vėliavas sunkiųjų puošia.
Pėstieji:
tarnai raiteliams,
ginklanešiai,
prižiūrėtojai žirgų ir vežimų —
stiprūs ir nusiteikę. —
Mes pasiruošę, Kunigaikšti!

VYTAUTAS
Tikiu!

MANVYDAS
Karužos aš garbe
prisiekiu!

VYTAUTAS
Dėkoju tau, Manvydai,
Lengveni ir Čupurna.
Pribus pagalbom dar
Žygimantas Kaributaitis. —
Jis su savo vėliava ...
Sėkmės! ...

VISI
Sėkmės!

Lenkų stovykla

Zaremba
Tarnovskis
Hinča
Sieščencas

} Lenkų dalinių vada.

(Zaremba, Tarnovskis — gurkšnoja, vis pasi-
pildydami iš qsočio. Hinča traukia dainą. Sieš-
čencas sėdi surūgęs)

HINČA (dainuoja)
Širdie pakilki,
Linksma pabūki
Gal jau rytoj reiks skirtis . . .

Nebus dainelių —
Jaunų mergelių
Nebus į laimę ko irtis . . .

Daužkim tad taure —
Jaunystę smagią
Daužkim linksmybę
Jauną melagę . . .
Cha-cha-cha . . .

(Prisėlinęs prie Sieščenco)

Širdie pakilki,
Linksma pabūki
Gal jau rytoj reiks skirtis . . .

SIEŠČENCAS
Velniop!
Jūsų dainos
ir girti pepalai . . .
Jausdami mirtį
giesmes giedotumėt geriau . . .

ZRAEMBA
Taigi. Gerai sakai. —
Litanijas, anot tavęs . . .
Bet, vyre, — žinok ir tai —
į mirtį ruošiantis
velniai kelius pastoja
į Dievo Amžino buveinę.
Tad leisk dabar pareikšti
krūtinėje kas liko . . .
Gal dulkių nuosėdom
aprūkusios
tos visos aistros ir kliedėjimai,
bet, žmogau, jie gi visą amžių
mano,
o skirtis su savu nelengva —
oi, brolau, nelengva . . .

TARNOVSKIS
O je, — nelengva,
jei dar spėkos jauti savyje,
o našlauti liks žmona jauna
ir pulkas dailių merginų . . .

HINČA

Nebus dainelių. —
Jaunų mergelių
Nebus į laimę ko irtis . . .

(Sieščencui)

SIEŠČENCAS

(supykęs)

Sakau, velniop!
Jei vadai taip darom
ir plepam apie mergas girti —
kas kareiviams tada belieka?
O ir iš mūsų kas tada?!
Nejaugi Lenkijos vajauna
su savo riteriais garbingais
ir Karaliumi Jogaila
girti į žygį ruošias?

HINČA

Et, juokai . . .
Tu juokų, Sieščencai, nesupranti
ir tuoj į ugnį
garbę riterių pili . . .
Juokai, sakau juokai, tai viskas . . .
Mes tai tik liežuviais malam,
o jie . . . jaučiu, kareiviai mūsų,
vežimuos tai tikrai ūlioja . . .

SIEŠČENCAS

Jūs burnas išsiplaukite
kai kalbat —
Žmuidzianai sužinoję juoksis,
o beto atsiminkite
gal rytoj jau paskutinė
gyvenimo diena! . . .

HINČA

(vėl pildamas taures)

Daužkim tad taure —
Jaunystę smagią
Daužkim linksmybę
Jauną melagę . . .
(Sieščencas pasiklausęs trenkia taure ir išeina)

(Svirdinėdamas)

Nepatiko.
Jūs visi matot,
kad nepatiko
Bandzino Vaitui . . .
Litanijų prieš mirtį
vaitas užsimae.
Stebėtis reikia švetumu
ir jo viso dvaro prakilnybe . . .
Man širdy šiandien pasiutiška kaitra.
Ar galiu gi aš šventas giesmes
dabar giedoti tokiam ūpe?

ZAREMBA

Spjauk barzdon
ir trauk savaip.
Išgirdę dainą —
Žmuidzianai šoks
ne tik tu vienas . . .

HINČA

Širdie pakilki
Linksma pabūki
Gal jau rytoj reiks skirtis ...
(palapinės angoje pasirodo Sieščencas su Zindramu ir Vytautu). Hinča dar nemato ir traukia toliau)

Daužkim tad taure —
Jaunystę smagią

(pamatęs)

Daužkim ... linksmybę ...
Jau ... ną ... melagę ...

SIEŠČENCAS

Neklauso!
Nesuvaldomi visi ...

ZANDRAMAS

Matau, Sieščencai.
Visi jūs pliauškantys botagai.

Kareiviai palaidi, kaip avys —
Vadai girti.

Dainuškas traukia. —
Tauzija niekus ...
Gėda man!
Gėda!

Akių neturiu kur dėti,
kunigaikšti ...

VYTAUTAS

Pranykit!
Girtų kalba — vapaliojimas tiktai.
Karaliaus vardą ir garbę niekinat tik tuo.
Karalius jūsų — negi mano,
o jūs degli jam patarnaujat ...

ZINDRAMAS

Matytumėt lietuviai,
vyrų į vyrą pečius surėmę,
kaip karžygiai kovos lauke.

HINČA

Žmuidžianai? —
Ar gi jie žino kas yra gyvenimas?!
Ar daug išmano degla
iš kur tos gilės? ...

ZINDRAMAS

Nutilk!
Atleisk jam kunigaikšti.
Girtas ...

Palik mane

vienas aš parjosiu ...

Prisiekiu! —

Kaip Manvydas tau sakė,
garbe sava
prisiekiu, Vytaute!
Bus čia patvarkyta ...

VYTAUTAS

Tikiu, Zindramai,
padarysi viską, tik garbės Lenkijos vajaunos
nebeatpirksi mano akyse ...
O jūs, kurie niekus prisrėbę drebiat
ir išmanot iš kur tos gilės —
būkit pasiruošę. —
Įrodysit miklumą ugnyje ...

(išeina)

HINČA

Jis šiaušias ...
Jis pučias ... Didysis Vadas cha-cha ...
Už Karalių vyresniu dedas ...

ZINDRAMAS

Žinotum ... tylėtum, kaip akmuo.
Be Vytauto — mes avys.
Karalius tai tik ženklas ...

HINČA

Tu jo burtais apžolėtas ...

ZINDRAMAS

Liautumeis krikščioniu būdamas
tikėti burtams ...
Ir mane siutinti.
Įkalinsiu! — Tylėk! ...
Aš esu Karaliaus skirtas tau vadu,
nutilk negargaliavęs.
Atsipeikėk!
Dūlėtu protu tešneki niekus ...

HINČA

Ei, Zindramai, velniai sulindo
į tave.
Matau kad apžolėtas
vadyste,
Karalium iš Žmuidžianų,
ir Vytautu Didžiuoju tavo —
tarei gi taip:
Jis avinas, o mes tik avys ...

ZINDRAMAS

Nutilk prašau —
žinau ne tu kalbi ...

(sviesdamas į kampą qstį)

Ašotis kalba — tai ne Hinča ...
Rytoj gailėsies, verksi ir atsiprašinėsi.
Žinau tave, gudruoli, nelaimingas,
prieostęs kvapo kurs apnuodijo
tau protą — juokdarius darais ...
(bus daugiau)

ZALGIRO MŪŠIO SUKAKTIS

K. Tautkus.

Didi garbė tenka Lietuvos istorikams, žmonėms, kurie pasišventusiai tyrė, rankiojo, registravo ir rūšiavo mūsų tautos istoriją liečiančius faktus, kunigaikščių, vadų ir žymiųjų asmenų darbus nuo giliosios senovės. Pageltusieji Lietuvos istorijos tomai pasako mums, kaip mūsų senoliai, proseneliai gyveno, dirbo, ir kovojo už savo karšto teises, laisvę, savarankumą. Lietuvos praeities istorija yra tauri, garbinga ir didinga. Ji kiekvienam kelia pasididžiavimą, įpareigoja semtis stiprybės kovai, kad tauta nugalėtų įvairius sunkumus, nelaimės, proseiniai galėtų didžiulis savo vaikais.

Šiandieninė mūsų tautos nelaimė, žiauri ir skaudi tragedija, tiesioginiai atiteko mūsų kartai ir mūsų vaikams. Kaip mūsų proseniai sugebėdavo nugalėti sunkumus, taip ir mums tenka neatsilikti ir vieningomis jėgomis kovoti iki pergalės. Mes skaitome ir didžiuojames savo protėvių istoriniais darbais, mūsų darbais ir veiksmais didžiuosis ateities kartos, žinoma, jeigu mūsų darbai bus to verti ir pripažinti.

Senovėje niekas neturėjo nuolatinės kariuomenės, kaip dabar yra. Neturėjo jos ir lietuviai. Tačiau pavojaus ar užpuolimo metu visi vyrai rinkdavosi ir didvyriškai kaudavosi už savo sodybas, gimtines, ir šeimas. Susiklausymas ir vieningumas buvo puikus, vado ar vyresniojo žodis šventas. Jau tada suprato, kad atsiakratyti priešų užpuolimą, išvengtų pavojų, reikia išvystyti puolimo taktiką. Tam tikslui būdavo sutelkiama didesnis skaičius raitų vyrų. Jau XII a. pradžioje lietuvių gentys sugebėjo susijungti ir sudaryti Lietuvos valstybę, kuriai vadovavo kunigaikščiai, įgaudami didesnės jėgos kovoti su priešų savo žemėje arba vesti kovas su priešų jo teritorijose.

Permainingoje kovoje Lietuvos kunigaikščiai: Traidenis, Vytenis, Gediminas, Algirdas ir Kęstutis kovojo su visais Lietuvos priešais ir kraštą apgynė, praplėtė jo ribas, pakėlė galinumą ir to meto reikšmingumą. Krašto gynėju nuo vokiečių kryžiuočių ordino, valdant Algirdui ir Kęstučiui, tiesioginė gynybos pareiga teko Kęstučiui, Vytauto tėvui.

Iš savo tėvo karingumą, o iš dėdžių politinę gudrumą teko išmokti Vytautui, kuris Lietuvos valstybės galybę iškėlė į pirmąją Europoje valstybės. Gi 1410 metų liepos 15 Žalgirio-Griunvaldo mūšio laimėjimu pribaižė amžinojo Lietuvos priešų grėsmę ir pašalino pa-

vojų, gaila, kad laimėjimas nebuvo pilnai išnaudotas, vokiečiai sugebėjo Torno taika ir Melno ežero sutartimi 1411 m. apsisaugoti ir išvengti katastrofos..

KAS YRA MUMS ZALGIRO MŪŠIO SUKAKTIS?

Žalgirio mūšis, įvykęs 1410 m. liepos mėn. 15 d. Tanenbergo Griunvaldo laukuose, yra vienas žymiausių mūšių tais laikais. Tame mūšyje buvo susikirtusios stipriausios Europos karinės jėgos—iš vienos pusės lietuvių ir lenkų, iš kitos pusės vokiečių ir suvažiavusių iš įvairių kraštų riterių. Kadangi mūšiui vadovavo, iš lietuvių-lenkų pusės, Vytautas, tai ir laimėjimas priklauso Vytautui Didžiajam, kaip sumaniam ir genialiam karo vadui, strategui, tuo pačiu, Vytauto asmenyje, jo Lietuvos valstybei.

Žinoma, kad lenkai laimėjimo garbę pasistengė prisiskirti sau, prirašyti tomus veikalų, studijų, bet niekas negalės suklastoti Vytauto vadovybės ir jo kariuomenės sugebėjimų, sutvarkyti ir vadovauti tūkstantinei vyrų armijai, kuri kovojo vyras prieš vyrą, geriau ginkluotą, kariškai paruoštą, kryžiuočių magistro Ulricho Jungingeno vadovaujamą kariuomenę, ir ją sumušė. Tai istorinės reikšmės garbė, atitekusi Lietuvai.

Lietuviai yra kuklūs. Kartais ir perdaug. Žalgirio mūšio 550 metų sukaktis yra tokia svarbi, didinga ir garbinga, kad šių dienų Lietuvos tragedijos kovai, kiek tik leidžia galimybės, reikia išnaudoti ją pilnu svoriu.

Geopolitinės sąlygos neleidžia kartu su lenkais sukaktį švęsti mūšio vietoje. Reikia tikėtis, kad Maskva leis iš pavergtos Lietuvos nuvykti ekskursijai ar specialiai delegacijai. Mums esantiems laisvuose kraštuose, jau dabar reikia iškilmingai ir garbingai paminėti, švęsti ją kaip 16 Vasario, Nepriklausomybės atkūrimo šventę, kaip Lietuvos valstybingumo triumfo šventę. Negali atsilikti nei politiniai veiksniai ar organizacijos, draugijos ar grupės. Ši sukaktis duoda progos, reikia tikėtis, kad viso pasaulio kultūringi žmonės ją prisimins išskelti dabartinę Lietuvos tragediją.

Žalgirio mūšio dvasia ir reikšmė turi ir lietuvių išlaikymui svarbios reikšmės, reikia tik ji tinkamai ir vaizdžiai perduoti mūsų jaunimui, ypač mažiesiems. Esame visi buvę kariai. Suprantame kario pareigas. Dėlto visų karių pareiga pagerbti Didįjį Karį, istorinio mūšio planuotoją ir vadą-Vytautą Didįjį. Jei kur organizacijos patingėtų ar užmigėtų, karių pareiga sukaktį suruošti ir pagerbti Žalgirio mūšio genijų.

LAKVĖRĖS MIŠKŲ VILKAS

Paruošė V. ŠVENTORAITIS

(Tąsa)

Girdėjau kaip atvažiavo sunkvežimis, pakėlęs užuolaidą pamačiau kaip vidun įėjo Kasikas.

—Kas tik gero ir valgomo, nešk laukan,— pasakiau jam. Po kokių 10 minučių krautuvės “reviziją” baigėme. Gera dalis krautuvės jau buvo sunkvežimyje, priedo dar įmetėm keleta statinių silkių ir raugintų kopūstų. Lauke pasidarė visai tamsu. Mačiau prie tvoros žmogaus šešėlį, mes buvome sekami, tačiau niekas nediršo mūsų trukdyti. O gal jie galvojo, kad miške esą yra daugiau reikalingi kaip jie kaime. . .

Raudas užvedė motorą. Grįžome tuo pat keliu kuriuo ir atvažiavome.

—Viskas eina kaip patepta,—lyg pasigirdamas murmėjo Usvelis. Duobėtas kelias mus kratė, kad net dantys barskėjo. Viena tokių nepastebėtų duobių sulaužė mašinos lingės spiruoklę. Šoferis keikėsi kiek galėdamas jieškodamas dėžėje naujos spiruoklės. Mes šaldami stovėjome ant kelio ir jo netrukdėme.

Staiga, tolumoje iškilo dvi akys, lyg vilko. Usvelis sujudo.

—Vyrai, jie atvyksta, mus vejasi. Lauk iš mašinos ir su viskuo į mišką!—jis sukomandavo.

Mums buvo aišku, kad besivejantis sunkvežimis buvo pilnas milicijos. Matyti vedėjas grįžęs iš pirties, pamatęs ištuštintą sandėlį, aliamavo miliciją. Prieš būrį milicijos mes neturėjome jokių šansų. Daugiausia ką galėjome, tai sprukti su grobio dalimi į mišką.

Skubėdami, iš sunkvežimio dalį turto sumetėm į krūmus, kai ką užsimetėm ant pečių ir skutom į mišką.

Gal jie pralėks, pamatę mašiną tuščią, gal gal jie galvos kad persikrovėme į kitą mašiną,—garsiai galvojo Kasikas.

—Geri tavo norai,—atsakiau aš.

Auto buvo jau visai netoli, laimei per duobes negalėjo greitai važiuoti. Iš motoro ūžimo sprendžiant turėjo būti sunkvežimis. Girdėjome kaip jis sulėtino greitį ir sustojo. Nusimetę nuo pečių maišus mes įtemptai klausėmės. Kaž kas iš mašinos iššokęs sušuko:

—Ei, alio!

Tačiau jam niekas neatsakė, o jis be perstojo vis šaukė: —Alio! Mes žiūrėjom, bet per tamsą nieko nematėme.

—Gal jie mus kvailiais laiko, mano, užteks sūktelėti alio ir mes kaip šuniukai subėgsime.

—Nežinau,—suabejojo mūsų šoferis,—Ar nevertėtų pasižiūrėti, kas jis per vienas, nes rodo, tik vienas besas.

—Kvailystė,—atšovė Usvelis,—pakliūsi į spąstus.

—Galvokite kaip norite, bet aš einu.

Girdėjome kaip jis išlindo iš krūmų ir išėjo ant kelio. Kas akimirka laukėme šuvių—bet, buvo tylu. Pagaliau išgirdome Raudo balsą—Alio, vyrai, ateikite!

Išėję į kelią pamatėme Pobieda sunkvežimį. Šalia jo stovėjo kitas vyras ir žibintu švietė Raudui mėginančiam keisti spyruoklę. Pamatęs mus besiartinant, jis suriko: —Kur jūsų grobis, greičiau, prakeikimas, atsineškite viską.

Kai grįžome su krūviu pamatėme abu išlendančius iš po mašinos.

—Mašina tvarkoje, meskite daiktus į Pobiedą.

Šį kartą per daug laimingai pavyko. Ne tik pasipinigavome ir maisto pasikrovėme, bet laimėjome dar ir beveik naują sunkvežimį ir kartu naują kovos draugą—Petersoną Jaką, jauną ir vikrą estuką iš salos.

Jis jau senai buvo prisisotinęs tarnyba raudoniesiems bosams, kuriems jis turėdavo vežioti viską—maistą, lašinius ir dešras ir net palaidas mergaites į Taliną Centriniam komitetui. Reikėjo tik tokio supuolimo ir mažo padrašini- mo iš Raudo ir jis veikiai prisidėjo prie mūsų.

IX

Rugsėjo gale Havistas nušovė rudąją mešką, kurios pėdsakus dažnai užeidavome miške. Mat patrulis atsitiktinai užkliuvo ant jos migio, tada pasiuntė vyrą, kad praneštų vadui, nes tik jam pritiko nudėti mešką. Nuo to laiko Havistas miegojo ant meškos kailio ir juokėsi, kad jo jėgos nuo to padvigubėjo.

Spalio viduryje Havistas paskirstė mus į dvi grupes. Gerai aprenge ir apginklavo. Kai atvyko gurguolė, nustatė išvykti švintant. Vie-

nai grupei vadovavo jis pats, o antrą pavedė man. Tačiau visą paslaptį pasilaikė sau.

Pasikrovėm į gurguolę šaudmenis, abudu kulkosvaidžius, vokiškų panceraustų ir savaitei maisto. Ir taip išžygiavom į miško miglas. Žygiavome vis miškais, šiaurės kryptimi. Po trijų dienų žygio atvykome į vietovę miškuose, kur sustojome nakčiai postovio klojime. Miegojome šviežiame, kvepiančiame šiene. Tik saulei pasirodžius visi išlindome laukan. Tą dieną tęsėme žygį toliau ir per pietus iš miškų išėjome į lygumas. Ant kalvos prieš mus stovėjo pilis su saulėje auksu blizgančiais bokštais ir aplink einančiais storais akmenų mūrais. Atrodė lyg būtų vienuolynas, nes bokštuose blizgėjo kryžiai. Stebėjomės, kad šalyje, iš kurios Dievas išvytas, gali rasti toki stebūklai. Argi tie plėšikai dar neužtiko šios vietos?

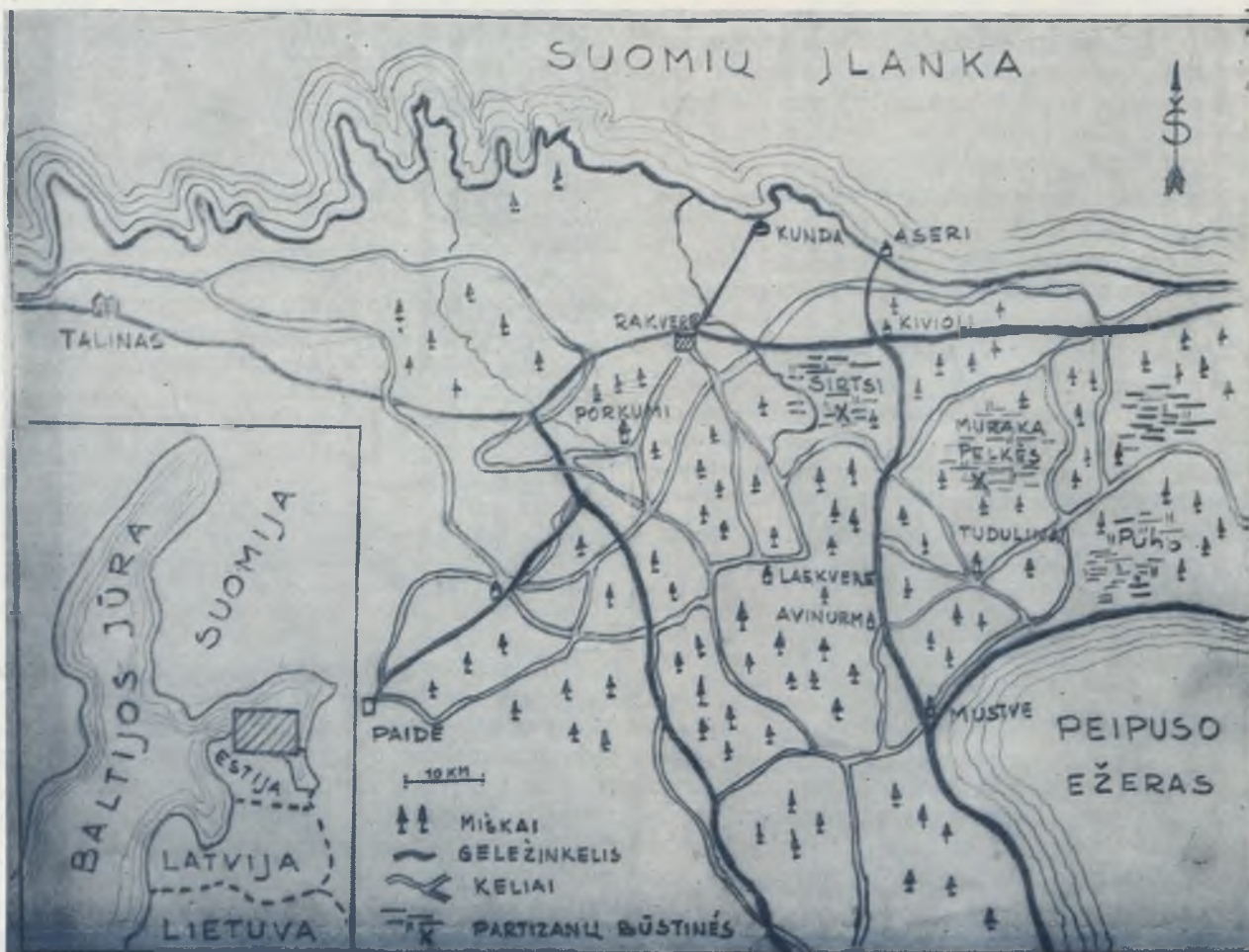
Tos Dievo tvirtovės vaizdas davė mums naujų jėgų žygiui. Nesusigaudėme, kur esame pakliuvę. Tik pelkės, liūnai ir miškai, nieko daugiau nebeliko iš šio kada tai taikaus ir linksmo krašto. Žmonių beveik nematėme, visur paliko tuštumos ir tyła.

Iš pelkių miglų kilo žmonės, pavieniai, jungėsi į grupes, tos į junginius — visi su ginklais rankose. Jie visi ėjo iš miškų ir miglotų pelkių, jų rūbai buvo sudrįsę, veidai nuraudę, atšaurūs. Bet jų ginklai blizgėjo, nes nuo jų priklausė jų pačių likimas. Tai buvo miškiniai, benamiai, nes jiems buvo atimta tėvynė, jie buvo gaudomi kaip laukiniai žvėrys, tačiau jie buvo laisvi kaip laukų paukščiai. Tiems benamiams jau nebuvo likę jokio kompromiso. Jie visi žygiavo dėl laisvės. Su jais žygiavome ir mes!

Sekantį rytą mes jau buvome kitos grupės stovykloje. Ta grupė susidėjo iš keliasdešimties vyrų. Jų vadas — plačiapetis, pražilęs vyras, su rūpesčių išvogotu veidu, bet akyse degančia ugnimi. Kartu su juo Havistas peržiūrėjo mūsų ginklavimą. Jis patenkintas palingavo galva, rodydamas į Havisto ginklus, tik jo juokas buvo kažkaip baisus.

Tai buvo — Parkas! Šiaurės grupės vadas! Jei jis žygiuoja, prasideda jau kas nepaprasto.

Sužinojau, kad Parkas dar 1918 m. kartu gen. Laidoneriu kovojo prieš bolševikus ir iš-

vijo juos iš krašto. Jei jis dabar pakėlė ginklą reiškę, jog yra tikima, kad ir šį kartą pasiseks.

Parkas ant kelmo ištiesė žemėlapi, ir su Havistu nagrinėjo žygį. Su jais buvo dar ir trečias vyras iš Lapės—Rebano grupės, jie tik švintant atžygiavo. Rebano vyrai buvo augšti, visi šviesiaplaukiai. Jie buvo Estų legiono vyrai, kovoję kartu su vokiečiais prieš rusus. Jiems nebuvo jokios vilties bet kada palikti miškus, nebent Estija vėl būtų laisva.

Parkui kartu su Havistu ir kitu vadu visam popiečiui išvykus pavakarėje iš apylinkių ūkininkų atvyko vežimai, o sutemus atvyko ištiša vežimų vora. Dauguma jų buvo samdyti už atlyginimą ūkininkai. Jie klausinėjo mus kur vyksime. Jų tarpe buvo ir tokių, kurie atvyko savo noru. Visą naktį vežimai traukė į susirinkimo vietą pušyne. Atvykęs Havistas pranešė, kad pulsime rusų tiekimo traukinį.

X.

Sekančią naktį priartėjome prie miško ir girdėjome traukinių bildesį. Tai buvo pagrindinė linija: Leningradas — Talinas — Paldiski tvirtovė. Tą tvirtovę tūkstančiai vergų statė savo prakaitu ir krauju; šis geležinkelis buvo vientėlis tiekimo linija.

Puolimo vieta buvo parinkta tarp dviejų stočių, kur siauras miškelis kirto geležinkelį.

Vadas trynė rankas — jei puolimas pasiseks, bus kaip tai meškai, kuriai peilis suvaromas tarp menčių. Ji pasius iš skausmo. Tačiau dvi dienas ir naktis gulėdami pušyne laukėme ir leidome laiką kalbėdamiesi ir kortuodami. Mūsų vežikai pradėjo murmėti, jie negalėjo pakelti šaltų naktų po atviru dangumi ir pradėjo ilgėtis savo žmonių ir savo šiaudinių guolių. „Kurrat“, (velnias) girdėjosi aplinkui, kad taip ilgai delsiama.

Tarp Narvos ir mūsų postovio buvo įrengtas radio ryšis. Mes gaudavome žinias apie traukinių išvykimą ir atvykimą į stotis. Turėjome saugotis neužpulti kareivių transporto, kas duotų tik kautynes ir nereikalingus nuostolius, o jokios naudos. Mus domino tik rusų tiekimo traukiniai, nes artėjo žiema.

Visą vadovybę perėmė Parkas. Jis tikrino sargybas ir postus, apeidavo miške pasklidusias grupeles. Jo šiaurus, šaldantis juokas drąsino vyrus, jie buvo tikri, jog jam vadovaujant viskas gerai pavyks. Prieš jį Havistas beveik išbluko. Parko vyrai šaipėsi: —Kur jūsų profesorius, ar jis čia atvyko skaityti paskaitų?

Trečiąją naktį daliniams buvo išdalinti panceraustai. Sužinojome, kad rusų bunkeris, kuris galėjo mums kliudyti, buvo išsprogdintas. Dabar pajutome, jog puolimo lauksime tik va-

landas. Nakčia, pirmą valandą atėjo įsakymas pasiruošti. Priartėjome 500 metrų nuo geležinkelio pylimo. Sustabdėme vežimus ir ginkluotomis eilėmis slinkome pirmyn.

Pora šimtų metrų užpakalyje palikę rezervus, visi išlindome į puolimo poziciją priekin. Žemė buvo smėlėta, nes iki jūros tebuvo vos pora kilometrų. Mano grupėje panceraustas teko Raudui. Juo jis buvo nepatenkintas: —Kvailas daiktas, kol aš iššausiu, traukinys bus jau senai nulėkęs sau.

—Palauk, nežinai, o gal kiti pataikys? — atsakiau.

Dešinėje į pozicijas slinko Havisto grupė, jis panceraustą patikėjo švedui Patersonui, nors mes abejojom ar jis mokės jį pavartoti.

Mūsų pozicijos tęsėsi gerą pusmylį abipus geležinkelio linijos, panceraustai buvo dešiniajame sparne. Mūsų pozicija buvo augščiau bėgių, kurie tęsėsi migloje lyg kokia juosta.

— Pasijieškok gerą poziciją, kur gerai matyti ir iš kurios galėtum gerai nusitaikyti, — pasakiau Raudui. Kaip ir kiekvienas atentatininkas aš buvau patenkintas. Dar neseniai buvau ruskių spardomas vergas, jų kankinamas pagal užgaidas. Dabar mano kerštui atėjo eilė, aš čia buvau atsilyginti jiems už kiekvieną pažeminimą, už kiekvieną smūgį smūgiu.

Mintimis klaidžiojau pas savo auksaplaukę mergaitę, kurią jie man išplėšė. Šitie miško vyrai mano broliai, jų laisvės kova buvo ir mano reikalas. Ar manęs pasigėdo kas tėviškėje, nežinau. Bet šie vyrai reikalingi pagalbos, todėl nusprendžiau, laikysiu ginklą stipriai rankose, kol vieną dieną tironai grius.

Ant pylimo staiga sutraškėjo signalinės vielos: iš paskutinės stoties išleido traukinį. Po keliolikos minučių, tolumoje, už miško, girdėjosi šniokštimas. Pagaliau išlindo ir ilgas, juodas kūnas. Sulaikęs kvapą suskaičiau apie 50 prekinųjų vagonų ilga virtine sukabintų.

—Ugnis! —dešinėje, toliau, pasigirdo komanda. Tačiau šūvis nepataikė, pralėkė per augštai, ir traukinys lėkė pilnu greičiu, nekliudytas. Tuoj pasigirdo ir Havisto komanda. Iš miško išlėkė lyg molinis kamuolys ir lanku pralėkė pro traukinio viršų. Nekliudė! Dabar atėjo mūsų eilė.

—Raudai, pilk! —surikau aš priartėjus plieno milžinui ir kritau žemėn. Staiga trenkė kaip perkūnas, sudrebėjo žemė lyg būtų ji plyšusi ir pasirengusi mus praryti. Ore zvimbė skeveldros ir krito žemyn.

Traukinys su susprogusiu garvežiu, stebėtinai, dar lėkė apie šimtą metrų priekin. Iš susprogusio katilo šnioksdami veržėsi garai ir maišėsi su migla kol dingo miške. Net buvo

sunku kvėpuoti. Už dvidešimt žingsnių nuo mūsų mačiau iš traukinio išoškant pora dešimčių vyrų rusų uniformose. Jie tuoj iškėlė rankas. Užpakalyje išgirdau Kasiko balsą:

—Atidenk ugnį, Francai.

Pradžioje aš nesusigaudžiau, ausyse spiegė ir švilpė. Jei ne jo balsas, manyčiau likau kurčias.

Užpakalyje išgirdau Havisto balsą:

—Sustok, nešaudyk! Palikit tuos ubagus!

Aplinkui mirgėjo mūsų vyrai, lyg musės apipuolę kritusį arklį. Kažkas šaukėsi daktaro. Iš vadovietės pasigirdo griaudžiantis Parko balsas:

—Kur yra belaisviai?

—Čia, vade. Jų apie 20, o jų ginklai jau ant žemės, — atsakė.

—Aha, tai automatai, —Parko balsas sustiprėjo. —Jums, šunes, vieton šautuvų davė automatus, kad nebijotumėt. Masė ir mašinos — tuo jūs įveikėte mažus, bet ne drąsa.

Balsai aplinkui nutilo. Nuo žemės kažką pakėlė ir nunešė negyvą, bet ką, negalėjau pamatyti. Tačiau išgirdau Kasiką šuktelejant:

— Vargšas, Raudas, krintanti skeveldra kliudė jį į galvą . . .

XI

Iškrovėme visą didžiulį traukinį, kurio garvežys gulėjo užmestas skersai bėgių. Visa operacija tęsėsi apie dvejeta valandų. Išaušus rytui viskas aplinkui buvo ištuštinta lyg skruzdėlių. Iš miškų atsiradę, vėl miškuose dingome. Tik dabar, pakrauti vežimai, dažnai nuklimpsanti iki ašų į kelio duobes turėjo belaisvius, kurie juos ištraukdavo. Nežiūrint didelio grobio, nuotaika dėl nuovargio, buvo prislėgta. Aplinkui kalbėjo, kad tik galėtume viską suvirškinti.

Dėl grobio nebuvo apvilti. Visą traukinį taip pagrindinai iššlavėm, kad nei pelė nerastų kuo pasisotinti. Keletoje šaldomų vagonų radome mėsos ir kitų produktų, o gėrimų net keleto metų užtektų. Kituose vagonuose užčiupom šiltą žieminę aprangą — kailius, vatinius, vaiokus, kurių buvo iki stogų prikimšta. Dar kituose vagonuose radome statybinės medžiagos, kurią irgi pasikrovėme, nes vadai galvojo žiemai statyti šiltas patalpas, kad nepriklausytume nuo klojimų ir geriau apsisaugotume nuo šalčio. Viso to grobio užtektų ištisam sovietų batalionui aprūpinti. Viskas mums pravertė, todėl keletos dienų laukimas apsimokėjo. Pasirinkome patį riebiausią kąsnį.

Miškuose išsiskyrėme. Rebano — Lapės vyrai čia buvo kaip namuose. Parkas su savo vyrais nužygiavo į šiaurę, o mes patraukėme į

pietus. Visas grobis buvo paskirstytas ir visi buvo žygiu patenkinti.

Skirdamiesi spaudėme vieni kitiems rankas, lyg jausdami, kad daugiau nebesusitiksim. Prie vienuolyno-pilies palikome žuvusį Raudą, palaidojome jį ant kalvos, gražesnės vietos jam neradome. Havistas atkalbėjo maldą, mes nusiėmę kepures nuleidome galvas stovėdami šalia duobės, kurioje Raudas galės amžinai klausytis ošiančių girių.

Samdyti kaimiečiai lydėjo mus toliau su vežimais. Po trijų dienų žygio pataikėme į kelią, tą patį, kuriuo atžygiavome. Atvykome prie daržinės, ten mūsų jau laukė sunkvežimis.

Sekančiomis dienomis pradėjome statybą naujų patalpų, kad šalčiams prasidėjus, būtume jau po stogų. Bet darbas nėjo sklandžiai. Įvyko kažkas netikėto ir nelaukto. Kaimuose rusai išlipino atsišaukimus, kuriuose miško broliai buvo reikalaujami palikti slėptuves ir grįžti į savas šeimas. Valdžia garantavo, kad visos kaltės bus atleistos ir visi galės ramiai gyventi. Amnestija!

Iš karto nepasitikėjome. Argi buvo galima patikėti bolševikų žodžiui? Argi mes nežinojome, kad dar šiandien duotas jų žodis, rytoj būna bevertis? Tačiau kas kart vis gausiauėjo žinios apie vyrus, kurie susiviliojo amnestija, grįžo į namus ir gyveno, visos žinios buvo teigiamos. Nei vienam grįžusių partizanų nepajudintas nei plaukas nuo galvos.

Vieną vakarą mačiau Havistą su Usveliu ilgai sėdinčius prie laužo. Jiedu ilgai ir rimtai šnekėjo. Ryte Usvelis atėjo su manimi atsisveikinti.

—Turiu grįžti namo. Negaliu ilgiau išlaikyti. Negaliu palikti vieną žmoną, ji laukia kūdikio. Būtų nusikaltimas, jei tokiu laiku palikčiau ją vieną baimėje ir varguose. Gyvuok, Francai!

Mačiau kaip jis užsimetęs krepšį ant pečių pranyko tarp medžių. Aš pagalvojau: —jis teišsus, jo vietoje ir kitas taip padarytų.

(*Bus daugiau*)

PRANEŠIMAS KARIO SKAITYTOJAMS

1) Sekantis KARIO numeris yra ištisai skiriamas žalgirio Mūšio minėjimui ir pasirodys birželio pradžioje.

2) V. Biržiškos "Praeities Pabiros" jau siuntinėjamos. Šiame KARIO Nr. įdėtas lapelis tiems, kurie dar norėtų įsigyti šią knygą papigintai — už 5.50 dol.

3) Netrukus išeina nauja KARIO leidžiama knyga: O. Urbono "1410 m. Karas ir žalgirio Mūšis". Tai mūsų bendradarbio Švedijoje paruošta kruopšti studija, iliustruota mūšio brėžiniais ir ginklų paveikslais. Mūsų prenumeratoriai gauna ją papigintai—už 2.50 dol. Užsisakyti ją galima jau dabar.

AR AMERIKIEČIŲ DIDIEJI BOMBONEŠIAI SUSTABDYTŲ SOVIETUS?

J. SKARDIS

Šiuo, dabar aktualių klausimų, buvo daug ginčų Amerikos serate, atsirado didelių nuomonių skirtumų augštų karinių pareigūnų tarpe. Ta proga amerikiečių spaudoje buvo apstu medžiagos ne tik šiuo klausimu, bet ir apie jų strateginę aviaciją (Strategic Air Command, sutrumpintai — SAC).

SAC susideda daugiau kaip iš 1300 sprausminių bombonešių, kurių 1300 yra E-47 ir apie 550—B-52 tipo.

Vienas B-52 bombonešis normaliai pakelia apie 1000 kartų galingesnę branduolinę bombą, kaip ta, kuri 1945 m. buvo numesta ant Hirošimos. Gi visa amerikiečių strateginė aviacija, vienu ir greitu smūgiu, galėtų numesti daugiau sprogstamosios medžiagos kaip per II Pas. karą buvo numesta visų sąjungininkų bombonešių kartu paėmus.

Vyriausias SAC "bosas" yra labai kieto būdo gen. Thomas S. Power, kuris 1945 m. būdamas bombonešio B-29 pilotu, vadovavo pirmam didesniajam Tokio puolimui padegamosiomis bombomis.

Jo miegamajame kambaryje, Nebaskos Offutt oro bazėje, prie jo lovos soti lengvai užtraukiami batai, o ant kėdės — paruošta uniforma. Prie savo lovos, ant stalo, gen. Power turi tris telefonus, tiesioginiai rišančius jį su Pentagonu, su oro gynybos vyriausia vadoviete Colorado Springs ir su jo paties SAC vadoviete, kuri yra toje pačioje bazėje. Jo vadovietė nebijo nei didžiausių priešų bombų, ar raketų, nes įrengta 45 pėdų gylyje po žeme.

Sovietų puolimo atveju, gen. Power turi tik pasukti du skaitmenis savo telefone ir pasakyti slaptažodį. Jis automatiškai ir neišsivaizduojamai greitai būtų perduotas į visas 65 strategines bazes, išmėtytas visame pasaulyje. Nepraėjus 15 minučių iš daugelio šių amerikiečių bazių, pradant ledu sukaustyta baze Thule, Grenlandijoje ir baigiant saulės kepinama Torrejon, Ispanijoje, pakiltų keli šimtai sunkiųjų bombonešių su vandenilio (H) bombomis.

Reikšdamas savo nuomonę senate, gen. Power, nurodė, jog jo vadovybėje esanti bombonešiai, pati galinčiausia karinė jėga pasaulyje ir pasaulio istorijoje, būtų beverčiai, jei jie visi, ar didesnė jų dalis būtų so-

vietų netikėtai užpulti ir jų raketomis sunaikinti žemėje. Išvengti to pavojaus, jis pasiūlo 25% visų bombonešių laikyti ore, pasiručiusius kiekvieną momentą vykdyti savo uždavinį, pasukti su savo baisiais krūvais Sovietų Sąjungos kryptimi. Šiuo metu tik 1% tų bombonešių yra laikomi pakilę ore.

Toks gen. Power pareiškimas gerokai supykė jo "bosą" prez. Eisenhowerį, kurio nuomone, kai kurie amerikiečiai generolai yra per daug įsikibę į savo "parapines" važiūras ir neatsižvelgia į karinių jėgų bendrą balanso išlaikymą. Ketvirtadalį orinių jėgų laikyti visą laiką ore, prezidento žodžiais, būtų "ne-reikalinga ir nepraktiška"...

Prisimenant, kad J.A.V. šie metai yra rinkiminiai, tenka sutikti su prezidento nuomone, nes dabar svarbiau ne karinių jėgų balansas, bet biudžeto...

Vieno B-52 bombonešio degalai ir tepalai per vieną valandą ore kaštuoja 377 dol. Vienas jo motoras (jį jis turi 8) kaštuoja nuo 300.000 dol. iki pusės milijono, o pats B-52 kaštuoja net 8 iki 10 milijonų.

SAC vadovybė gerai žino, jog bombonešių laikymas ore juos greičiau sudėvėtų, todėl reikėtų užsakyti daugiau jų, o jie kaštuoja kalnus dolerių. Bet reikia nepamiršti ir bombonešių tarnybos. Kad bombonešiai būtų visą laiką ore, reikia ne vienos, bet 3 ar 4 tarnybų. Taigi viską sudėjus, išlaidos siektų ne mažiau kaip bilioną dolerių metams!

Nors J. A. V. prezidento ir gen. Power nuomonės atrodo labai skirtingos, tačiau tikrumoje tai ne esminis skirtumas, bet tik parengties laipsnio. Šiam reikalui prezidentas biudžete pasiūlė 85 mil. dol. Jis žino kiek kaštuotų ketvirtadalio oro jėgų laikymas parengtyje, todėl linkęs tą daryti tik jei karo pavojus būtų didesnis.

Gen. Power nėra optimistas, jis jau anksčiau buvo įspėjęs, kad su 300 gerai nutaikytų raketų, sovietai galėtų sunaikinti visas SAC bazes. Paskutinėm amerikiečių žvalgybos žinicimis sovietai šiuo metu tokių raketų turi tik 12, bet 1962 m. jų gali jau prisigaminti visus 300.

Prezidento nuomone, kai sovietai jau turės pakankamai tokių raketų,

Nauja Armijos raketa Hawk gali seksti ir sunaikinti ir žemiausiai skrendantį lėktuvą.

tai ir amerikiečių ginklavimas atitinkamai bus pažengęs. Jie turės pakankamai pav. Polaris tipo povandeninių laivų ir Atlas tarpkontinentinių raketų, kurios galėtų nušluoti nuo žemės paviršiaus sovietus. O tai ir būtų didžiausias sovietų sulaikytojas nuo galimo užpuolimo ir karo sukėlimo.

Vienas iš silpniausių J.A.V. gynybos vietų, tai neturėjimas veiksmingos ankstyvo įspėjimo sistemos. Milžiniškas radaro tinklas, vadinamoji DEW linija, įrengta prieš sovietų bombonešius, jau pasenusi ir netinka prieš jų raketas. Šiuo metu statoma kita, daug tobulesnė linija, bet ji nebus užbaigta iki 1961 m.

Prezidentas mano, kad sovietai ne-

gali pradėti netikėto puolimo nedarę tam reikalingų pasiruošimo veiksmų, kuriuos pastebėjus, būtų galima oran pakelti SAC bombonešius.

Šiuo laiku apie trečdalis tų bombonešių yra nuolatinėje parengtyje aerodromuose. Jie pilnai aprūpinti degalais, pasikrovę bombas ir per 15 min. būtų ore. Kiekvieną rytą jų įgulos informuojamos apie paskutinius žvalgybos davinius, apie jų taikinius ir orines sąlygas Sovietų Sąjungoje, ir jos orinę gynybą. Jie, pav., žino, kad toki taikiniai, kaip Maskva ir Leningradas, sovietų yra gerai saugomi. Ten sutelkta priešlėktuvinė artilerija ir raketos M-2, T-6 ir T-8, kurios gali pakilti 70,000 pėdų ir pasiekti 35 mylių atstumą. Raudonosios imperijos sienas saugoja apie 10,000 sprausminių naikintuvų.

Tačiau nežiūrint viso to, SAC vadovybė su pasitikėjimu tvirtina, jog tas kliūtis bombonešiai lengvai nugalėtų. Amerikiečiai yra net išradę sovietų apgavimo būdų. Pav. jų B-52 gali skristi taip žemai, kaip vanagas paklucniais ir taip nepagaunamas sovietų radaro. Netoli taikinio amerikiečių bombonešis paleistų, vadinamą, Quail (putpelą), mažą sparnuotą raketą, kuri sugauta sovietų radaro, pritrauktų visą jų priešlėktuvinę ugnį lyg pats B-52.

Be šių priemonių yra revoliucinė, naujoji raketa Hound Dog vadinama, šaunama iš lėktuvo į žemę. Ji yra sprausminė, greitesnė už garsą, siekia 500 mylių atstumą, turi branduolinį degtuvą ir tokią tobulą navigacinę sistemą, kad priešas negali jos pagauti, ar kliudyti. Kiekvienas B-52 turi po dvi tokias raketas ir galės jas paleisti dar būdamas toli nuo taikinio, saugus nuo priešų gynybos.

Viską šitą žinant, galima tvirtinti, kad SAC yra puikus ginklas, kuris iki dabar jau atliko savo paskirtį, sulaikė sovietus nuo karo pradėjimo ir jų planuojamo "pasaulio išlaisvinimo."

Tačiau lieka klausimas, kaip ilgai amerikiečių strateginiai bombonešiai išsilaikys tokioje padėtyje?

Pentagone kai kurie ekspertai jau esą įsitikinę, kad Amerika vėluojanti ginklavimesi ir raketų srityje yra atsilikusi nuo Sovietijos net trejeta metų.

Tačiau kas liečia SAC bombonešius, tai tik vienas žmogus pasaulyje žino kokio galingumo jėga jie yra karui sulaikyti ir to žmogaus vardas — mušikas Nikita Sergejevičius Chruščiovas!

AR SOVIETAI LAIMĖS RUNGTYNES DĖL ARTIMŲJŲ RYTŲ?

K. M. Šarūnas

"Kas įsigalės Art. Rytuose tas įsigalės ir visame pasaulyje". Nors šis pareiškimas priklauso Napoleonui, tačiau jis siekia daug senesnius laikus. Dėl tos žemės rutulio dalies kovojo Egipto faraonai, Babilonas ir Asirija, persai, arabai, turkai ir pagaliau anglai su prancūzais. Nors strateginė vertė tų plotų ir sumažėjo, bet ten atsirado naujos vertybės, Suez o kanalas ir nafta.

Toje dalyje prie santykių supainiojimo daug prisidėjo konservatyvūs anglai, paremdami Izraelio valstybės atkūrimą, kuri taip greitai sustiprėjo ir išaugo, ko anglai nesitikėjo. Kolonijų politikai galutinį smūgį davė Jungtinės Arabų Respublikos prezidentas Abd-ul-Nasr, vadinamas Nasseru.

Labai svarbus įvykis ten kilęs tai revoliucija Irake, įvykusi praėjusių metų liepos 14d. ir nušlavusi Hašemitų dinastiją ir vieton jos pastačiusi "vienintelį vadą" generolą Abdur Kerim-el-Kassim. Kassim reiškia nugalėtojas. Jis tikrai per metus su naikino visas senąsias vyriausias tarme krašte politines, ūkines ir socialines formas.

Anglija ir Prancūzija Nasserą laiko savo priešų, todėl buvo pasirengę remti Kassimą prieš Nasserą. Nasseras yra fanatiškas šūkio "Oumma"—reiškiančio "Arabų tauta", šalininkas. Pasirodė, kad Kassimas yra toks pat fanatikas šūkio "Watan" — Tėvynė. Tokius du asketiškus politikus, tikinčius, kad tik jie yra pašaukti didelių uždavinių vykdyti, buvo lengva sukiršinti.

Sovietų Sąjunga ilgai stovėjo už Nasserą, kol jis nesustabdė sovietinio desanto į Siriją. Vėliau Sovietai persimetė už Kassimą, turėjusį suvaidinti Kerenskio vaidmenį — paruošti dirvą komunizmui. Paskutiniai įvykiai, tačiau rodo, kad "vienintelis vadas" nėra linkęs visiškai realizuoti savo Kremliaus draugų tikslų. Bombos Kassimo įsakymu, kritę ant sukilėlių Kirkuke tą parodė.

Ar Kassimas gali laimėti? Atsakyti į šį klausimą reikia pirma susipažinti su paskutinių metų įvykiais Irake ir žinoti tas sąlygas, kuriose jis valdo.

Irako gyventojai skirstosi į 3½ mil. arabų ir beduinų ir 1½ mil. kurdų, kurių srityje randasi skystasis auksas — nafta. Kurdų priekyje stovi Mulam Mustafa Barzani, vienuolika metų "auklėtas ir mokslintas" Maskvoje.

Be pasiskirstymo tautybėmis yra skirtumų ir religinių. Išpažįstama sunitizmas ir islamo herezija šiitizmas. Šių pastarųjų yra 8% visų mohametonų pasaulyje, bet Irake jų priskaitoma net 2 mil. O pusę sunitų sudaro kurdai.

Be 900.000 klajoklių beduinų, 80% gyventojų gyvena iš žemės ūkio. Anglų pravesta žemės reforma, buvusios dinastijos paremta, išdalino šekikams didžiausias latifundijas, siekiančias net iki 500,000 ha. vienam savininkui. Ūkininkavimo sistema tai sklypų dalinimas felachams, kuriems po išsimaitinimo iš tokio sklypo 1957 m. gryno pelno likdavo vos du doleriai mėnesiui.

Vargas vertė žmones keltis į miestus, net tiek dėl darbo, kiek dėl šio kio tokio vegetavimo diena iš dienos.

Kurdai nekenčia arabų ir beduinų, arabai — kurdų ir beduinų, o beduinai — kurdų ir arabų. Sunitai nepakenčia šiitų ir atvirkščiai. Turtuoliai nepakenčia biednuomenės, o tie reiškia neapykantą turtingiesiems. Tokios gyventojų nuotaikos, nevykusi ekonominė ir socialinė sistema ir privedė prie liepos mėn. perversmo.

Prieš perversmą, vyriausybė neleidavo pasireikšti politinėms srovėms, atstovai į parlamentą būdavo nerenkami, bet skiriami. Po perversmo paleisti iš kalėjimų komunistai, pasirodė esą vienintelė organizuota politinė grupė ir kasdien vis stiprėjanti. Ji pinigų, instruktorius ir parėdymus gaudavo tiesiai iš Maskvos.

Revoliuciją, kariuomenės ir Kassimo įvykdytą, parėmė visi gyventojų sluogsniai, turtuolius išskyrus.

Tuojaus po perversmo dalis karininkų ir miestų gyventojai buvo Jungtinės Arabų valstybės šalininkai. Nei Anglijai nei Sovietams tas nepatiko. Todėl Anglija žaibo greitumu pripažino Irako revoliucinę vyriausybę, sulaikė jos išstojimą iš Bagdado pakto ir pradėjo tiekti ginklus. Irako komunistams Sovietai įsakė remti Kassimą, susilaikyti nuo veržimosi patekti į vyriausybę, sujungti ir paimiti savo žinion miestų bedarbius, kur tik galima išžudyti stambiuosius žemvaldžius, o naujai vyriausybei paskyrė paskolą pinigais ir ginklais. Galų gale Chruščiovas paskelbė, kad arabų žemių sujungėjas bus ne Nasseras, bet Kassimas.

Kurdams labai rūpėjo, kad Irakas nesijungtų su tvirtesne ir geriau or-

J. A. VALSTYBES

Oro transporto manevrai (Exercice Big Slam) Puerto Pine vyko kovo mėn. paskutines dvi savaites. Juose dalyvavo 483 Karinio Transporto Tarnybos transportiniai lėktuvai ir apie 20,000 karių iš Strateginių dalių. Ligi šiol tokio plataus masto pratimų nebuvo daryta. Transporto lėktuvai kilo iš 14 aerodromų ir skrido į Puerto Rico. Be kovotojų jie dar pervežė ten ir atgal apie 11,000 tonų įvairių tiekimo reikmenų ir ginklų.

Iš vienos pusės šie pratimai davė progos lėktuvų įguloms ir žemės tarnyboms dirbti panašiose į karo metu sąlygose ir patikrinti lėktuvų kokybę. Iš kitos pusės jų rezultatai ir išvados duos daugiau davinių sprendimų ginčytinus klausimus: kaip pajėgi Karinio Transporto Tarnyba turėtų būti, kaip ir kuriais atvejais ji turėtų būti panaudota?

Bendra Pentagono nuomonė — visuotino atominio karo atveju dabar turimo transporto pajėgumo užtektų. Jo turėtų pakakti ir mažo karo atveju. Armija su pirmu teigimu sutinka, bet antruoju atveju norėtų žymiai pajėgesnio oro transporto.

Galutinėje išvadoje, atrodo, kad kiekybiniai transporto tarnyba nepadidės, tačiau ji bus patobulinta kokybiniai. Todėl negalima tikėtis kad ištisos divizijos galės būti toli ir greitai oro perverstos. Skaičiuojama, jog prie dabartinių sąlygų oru pervesti parašutininkų diviziją į draugišką kraštą už 5,000 mylių užimtų 15½ dienu.

Elektronikų srityje numatoma ir daug naujenybių, kurios anksčiau ar vėliau pasirodys kautynių lauke. Ban-

doma guminė oru pripučiamą radijo antena, apvalios lėkštės 15 pėdų skersmens pavidalo, jos įgaubtasis šonas padengtas metalu, kuris skleidžia augšto dažnumo spindulius norima kryptimi. Dalis tų spindulių atsimuša į stratosferinius sluoksnius ir grįžta žemėn ir yra pagaunami kitos stoties. Tokioms stotims susisiekti nedaro kliūčių jokios žemės paviršiuje esančios klytys.

Radaras įtaisytas lėktuve taip, kad gali sekti šonine kryptimi. Tai leidžia vykdyti priešų linijų ir už jų gilų sekimą lėktuvui pasiliekant savo linijų pusėje. Jis siekia žymiai toliau kaip žmogaus akis ir be to gali matyti tamsoje ir rūke. Jis viską gali pastebėti kas tik juda. Toks radaras ar panašus, naudojami žemėje, parodo taikinio judėsio kryptį ir atstumą iki jo. Aparatas pastebės taikinį duoda matomą ar girdimą ženklą. Mažiausias tos rūšies aparatas — "tylusis sekėjas", nešamas dviejų kovotojų gali būti poste visą parą. taikinius pastebi iki 1 mylios atstumo.

Radio trukdytojas yra labai paprastas ir išmetamas iš lėktuvo prieš užnugaryje jo radio ryšiams trukdyti.

Bandomi nauji bepilotiniai lėktuvai, kurie skris tolimus atstumus. Jų vairavimas už radijo siekimo ribos bus atliekamas specialių aparatų, kurie turi iš anksto nustatytą kursą, kurį atlikę vėl grąžina radijo kontrolei. Eto jie fotografuoja ir automatiškai daro pakeitimus foto aparatų nustatymuose. Nuotraukas išaiškina, vaizdą perverčia į elektrinius impulsus ir radiju perduoda juos savo bazei. Čia elektriniai impulsai perverčiami vaizdan. Tas visas įvyksta trijų minučių laike, lėktuvui esant už keletos šimtų mylių nuo bazės, skrendant labai greitai ir augštai. Tokiuose bepilotiniuose lėktuvuose gali būti įtaisyti televizijos bei šoniniai sekantieji radaro aparatai.

Armija dar tebenaudoja telefono ryšį. Telef. vielas gali tiesti malūnsparniai 70 mylių val. greičiu, ar trumpu atstumų raketos. Bet vis

ganizuota Nasserio respublika, nes jie svajoja apie savo nepriklausomą valstybę, susijungiant su savo tautiečiais gyvenančiais Irano ir Turkijos teritorijose.

Tokiu būdu, Kassimas, pasiremdamas kariuomenės dalimi, komunistais ir kurdais, pasipriešino susijungimui su Arabų Respublika (Egiptu, Sirija, Jemenu). Du kartu jis sutvarkė kilusius sąmyšius sąryšyje su prisijungimu prie Arabų respublikos. Tačiau tų jėgų galia yra sprendžiama ir Kassimas gali pasidaryti jų marionetė. Komunistai jau buvo pradėję reikalauti jį daryti kruvinus valymus. Tuo tarpu "vienintėlis vadas" ne tik uždraudė mirties bausmę, bet tuoj ėmėsi sudarinėti vieningą armiją — iš sau patikimų asmenų suorganizavo smogiamą diviziją.

Komunistai bijodami, kad jų reikalautas valdymas nebūtų nukreiptas prieš juos pačius, surengė revoliuciją Kirkuke. Neaišku ar kurdai parėmė tą revoliuciją, ar jie pasidalino į pro ir prieškomunistus. Nežinia ar ta revoliucija Kremlius buvo patenkintas, nes ir Kassimui kritus, labai abejotina ar komunistai išsilaikytų valdžioje. To nenori nei arabų kraštai nei vakarai. Tik aišku, kad Kirkuko naftos rajone revoliucionieriai savo jėgas pervertino, o Kassimo karišką apsukrumą nedavertino. Ten buvo užmušta 79 sukilėliai, 40 jų sudegė gyvų, ir paaiškėjo, kad sukilimą ruošė komunistai.

Po nepasisekusio pučo, komunistų partija "pasmerkė neatsakingus partinius elementus užsikrėtusius anarchija" ir tuo pačiu paskelbė pilną paramą Kassimui. Kassimas, savo ruož-

tu, pareiškė, kad kiekvieną "anarchinį" sukilimą, gresiantį valstybės saugumui, jis sutriuškins. Tuo tarpu jokios anarchinės organizacijos Irake nėra niekada buvus. Kassimas ir komunistai aiškiai žino vienas kito tikslus, bet kol kas tame žaidime rodo vienas kitam besišypsančius veidus.

Svarbu yra paminėti, kad Kassimas rado reikalinga, po pučo pareikšti, jog prie jo "pašaliniai imperialistiniai veiksniai" nieku neprisidėjo, ir kad atsakomybė krinta tik "vidaus veiksniams". Toks pareiškimas labai nemalonus komunistams ir kartu reiškia, Kassimo rankos tiesimą vakarams.

Anksčiau puolęs, Nasseris dabar smarkiai palaiko Kassimą. Taip atrodo, kad dėl įsigalėjimo artimuose Rytuose Kremlius rungtynių nelaimės.

daugiau pereinama prie radijo. Pas-
kutinė naujenybė šioje srityje yra
radijo centrinė kuri telpa sunkveži-
myje ir gali aptarnauti 18 abonentų
10 mylių spindulyje. Tokia centrinė
pakeičia įprastinę telefono centrinę,
bet kartu gali sujungti su telefono
linijomis: lauko ir pastoviomis.

Tarp kitų problemų bandoma su-
rasti būdą susprogdinti bet kokį prie-
šo paleistą sviedinį dar toli nuo jam
skirto taikinio.

K.K.

J. A. VALSTYBĖS

Armija įsigijo patobulintą 90 mm
beatatrankinį pabūklą. Jis yra 4 pė-
dų ilgio, sveria 35 svarus, šaudo 9
svarų sviedinius iki 500 jardų atstu-
muose; dvigubai toliau, negu Korėjos
kare 3.5 colių bazuka. Normaliai jį
aptarnauja du kovotojai. Skaitoma,
kad jo pajėgumas prilygsta vidutinio
tanko patrankos pajėgumui; naudoja-
mas tankams naikinti.

— Sukonstruota ir išbandyta X pa-
vidalo skrendanti platforma - džypas.
Ant kiekvieno kampo jis turi malūn-
sparnio propelerius, jo motoras yra
425 arklio jėgų stiprumo. Krypties
pakeitimas gaunamas pakeičiant pro-
pelerių menčių palinkimo kampą. Jis
skrenda žemai išnaudodamas pavir-
šiaus nelygumus, tinka sekimui bei
žvalgybai.

— Raketos taikinio kludymą gali-
ma bus matyti televizijoje. Pagaminta
televizijos siunčiamoji stotis, kurią
nešis raketa (oru kvėpuojanti, kaip
Snark). Prieš pat pasiekiant taikinį
televizijos stotis turi atsikabinti ir

pagauti talkinio kludymo vaizdą ir
jį perduoti vadovietėn.

— Daryti bandymai su užšaldytu
žmogaus krauju duos naujų galimy-
bių ateities kare ar kitose nelaimėse
tiekiant pagalbą sužeistiesiems. Lai-
vyno gydytojai naudojo užšaldytas
kraujo celes daugiau kaip prieš tris
metus ir gavo patenkinamus rezul-
tatus.

ANGLIJA

Anglija nepajėgia išsilaikyti rake-
ketų lenktynėse; trūksta pinigų. Jos
raketa Blue Streak dar toli iki išru-
tuliojimo, kad būtų galima leisti ga-
mybon. Tai užtrukę iki 1956 m., dar
kainuotų apie 1.5 bilijono dolerių ir
būtų mažos vertės.

Todėl anglai bando gauti šias ame-
rikiečių raketas: Polaris (1,500-1,800
mylių) kietu kuru varoma, gali būti
leidžiama nuo įvairių laivų, kilnoja-
mų platformų ir nuo geležinkelio va-
gonų; ir oras—žemė raketą Skybolt,
kurią bombonešis gali paleisti į tai-
kinį nepasiekęs priešo oro gynybos.
Ji gali skristi iki 1,000 mylių.

Jei jas gaus iš Amerikos, Anglija
savo raketų gamybą visai sustabdys.
Norimos įsigyti raketos būtų pilnoje
Anglijos nuosavybėje ir žinioje.

Dabar esančios Anglijoje Thor ra-
ketos yra bendroje Amerikos ir Ang-
lijos priklausomybėje.

Atomines bombas Anglija gaminsis
pati.

V. šventoraitis

*

Californijos Jewish Voice, 1958 m.
gegužės mėn. 2 d. psl. 3 rašo: So-
vietų radio ir laikraščiai praleido ne-
pasuodinę tą Nikitos Chruščiovo kal-

bos dalį, kurioje jis mini kad pusė
SSSR komunistų partijos prezidiumo
narių turi žmonas žydcs.

B'nai B'rith. Messenger, kitas
žydų laikraštis, 1958 m. gegužės 2 d.
rašo: Sovietų premjero Nikitos Chruš-
čiovo ir sovietų prezidento Klemento
Varošilovo žmonos yra žydės.

A. M.

*

Renault pabūgo arabų boikoto.

Dėl kaimynų nedraugingumo Izra-
elis buvo priverstas įieškoti draugų
ir sąjungininkų kitur.

Duodant savo piliečiams darbo ir di-
dinant valstybės patvarumą, be visu
kitų pastangų, kurias Izraelis deda į
pramonę ir žemdirbystę, savo išdirbi-
nius, ginklus imtinai eksportuodamas,
dar nori statyti naujus fabrikus ir
kitas biznio įmones.

Prieš keleta metų prancūzų auto-
mobilių firma Renault padarė sutar-
tį su Izraelio Kaiser firma, kad Re-
nault automobiliai bus montuojami
Izraelyje iš pristatomų Renault fab-
rikuose Prancūzijoje pagamintų dalių.

Tačiau netikėtai tą sutartį Re-
nault nutraukė ir daugiau auto da-
lių Kaiseriumi nebesiunčia.

Mat Renault pabūgo arabų boiko-
to, kurie paskelbė, jog boikotuose vi-
sus išdirbinius ir užsienių produktus
tų firmų, kurios turi kokių santykių
su Izraeliu. Renault jau išsikraustė iš
Izraelio, nes tos firmos automobilių
eksportas į arabų kraštus skandalin-
gai sumažėjo. Kadangi Renault yra
valstybiniai fabrikai, tai sutarties nu-
traukimą Izraelis komentavo kaip ir
Prancūzijos politikos pasikeitimą Iz-
raelio atžvilgiu. **K.M. J.Šarūnas**

Orinis džypas, varomas turboprop motoro

STALO TENISO ŽAIDIMAS

Edvardas Šulaitis

Stalo tenisas, palyginus nėra senas žaidimas. Nors panašių į jį sporto šakų buvo žinoma gilioje senovėje, tačiau jos beveik nieko bendro neturėjo su šių dienų stalo tenisu. Tai buvo tik įvairaus dydžio sviedinių atmušinėjimas raketėmis.

Stalo teniso gimtine reikia laikyti Angliją. Ten įvyko ir pirmosios stalo teniso rungtynės pagal apibendrintas taisykles. Tais laikais, žaidžiant stalo tenisą, kojos buvo laikomos vienoje vietoje, o buvo dirbama tik rankomis.

Prie stalo teniso išpopuliarinimo ir pagyvinimo daug prisidėjo vengrai. Jie pasistengė, jog jis taptų lygiagrete sporto šaka tarp kitų šakų. Jie pakeitė senojo žaidimo stilių, padarydami jį judriu, daug energijos ir vikrumo reikalaujančiu.

1926 m. Berlyne sušauktoje stalo tenisą kultivuojančių valstybių konferencijoje buvo sudaryta Tarptautinė stalo teniso federacija. Jos pirmaisiais metais buvo Anglija, Vokietija, Austrija, Čekoslovakija, Vengrija ir Švedija. Tais pačiais metais buvo prarastos ir pirmosios pasaulio pirmenybės kurios įvyko Londone ir pasibaigė Vengrijos stalo tenisininkų pergalėmis. Komandinių vyrų nugalėtoju tapo Vengrijos rinktinė, o vengras dr. Jakobi užėmė I vietą vyrų vienetu ir kartu su dr. Pesci jis sugriebė I vietą dvejetainio varžybose. Pirmąja pasaulio meistere moterų vienetu buvo vengrė Medianska. O su jos tautiečiu Mechlovičium ji laimėjo mišrų dvejetainį. Moterų dvejetainio varžybų ir moterų komandinių žaidynių tais metais nebuvo prarasta.

Komandinės moterų pasaulio pirmenybės pirmą kartą buvo prarastos tik 1934 m. Laimėtoju tada tapo Vokietija. Vokietija šią pergalę pakartojo ir 1939 m. Iki 1957 m. moterų komandines varžybas daugiausia kartų (5) laimėjo Rumunija. Toliau eina Čekoslovakija ir Japonija su 3 kartais. JAV išėjo laimėtoju 2 kartus.

Komandinėse vyrų pasaulio pirmenybėse pradžioje geriausiai laikėsi Vengrija, kuri nuo 1926 iki 1931 m. 6 kartus iš eilės išėjo laimėtoja. Tada 1932 m. pergalę pelnė Austrija, o sekančiais metais JAV. 1938 m. laimėjimas atiteko Vengrijai, bet po to sekė 3 Čekoslovakijos pergalės, kurios 1946 m. buvo Vengrijos per-

trauktos. Tada Čekoslovakija vėl dominavo sekančius 2 metus. 1952 m. laimėjimą išplėšė Vengrija, o 1953 m. Anglija. Nuo 1954 m. iš eilės laimi Japonija.

Vyrų vienetu daugiausia pergalių pelnė vengras Barna (6 kartus). Pas moteris po 6 laimėjimus pasiekė vengrė Medianska ir rumunė Rozianu. Paskutiniai metais čia dominuoja japonės ir japonai.

Stalo tenisą Lietuvoje pradėjo žaisti 1920 m. Jį Lietuvon atvežė Lietuvos studentai, studijavę užsienyje arba ten dirbę. Pirmosios individualinės Lietuvos stalo teniso pirmenybės įvyko 1927 m. kuriose laimėtojai išėjo Gurvičaitė ir Šimensas. Nuo tada tokios pirmenybės vykdavo kas metai. Šimensas laimėjimą pakartojo ir 1928 m., 1931 ir 1932 m. Iki antrosios sovietinės okupacijos, meisterio vardus vyrų grupėje yra laimėję: Armonas, Glikmanas, Karalius, Nikolskis (3 kartus), Dzindziliauskas (2), Variakojis (5), Duškesas. Pažymėtina, jog Variakojis, kuris laimėjo meisterio vardą 1944 m., pergalę išplėšė po 5 metų pertraukos—1949 metais įvykusiose pirmenybėse. Tada jis 3 kartus iš eilės išėjo laimėtoju, o po jo sekė 5 Saunorio pergalės, Paškevičiaus (1954 m.) ir Baltakio (1957 m.) laimėjimai.

Moterų vienetu, be jau minėtos Gurvičaitės, kuri išėjo nugalėtoja 4 kartus, iki okupacijos metų pergalės pelnė: Armonaitė, Astrauskaitė (3), Rutkauskaitė, Nasvytytė, Pauliukevičiūtė, Sodaitė, Vitartaitė (3). Nuo 1949 m. iki 1958 m. laimėjimus pasiekė: Balaišienė (4), Urbšienė, Žilevičiūtė (5).

1927 m. Lietuvos stalo teniso rinktinė pirmą kartą dalyvavo pasaulio stalo teniso pirmenybėse Stokholme, tačiau jos pasekmės buvo menkos. 1928 m. Lietuvoje lankėsi Vengrijos geriausieji stalo tenisininkai iš kurių lietuviai turėjo progą nemaža pasimokyti. 1935 m. pasaulio pirmenybėse Londone Lietuvos komanda, kurią sudarė Remeikis, Dzindziliauskas, Nikolskis, Duškesas, jau sėkmingiau pasirodė ir pelnė 3 komandines pergalės. Dar geresnių pasekmių susilaukta 1936 m. pasaulio pirmenybėse Prahoje, kur mūsų šaliai (Dzindziliauskas, Remeikis, Variakojis Gerulaitis) nugalėjo Latviją, Olandiją, Belgiją ir Prancūziją. Šį kartą buvo

pasijusta ir moterų komanda, tačiau ji nelaimėjo nė vienerių rungtynių ir užėmė paskutinę vietą. Vėliau moterų pirmenybės nebuvo siunčiamos.

1937 m. lietuviai dalyvavo pasaulio pirmenybėse Badene ir čia pelnė laimėjimus prieš Vokietiją, Egiptą, Olandiją, Belgiją ir Prancūziją. Savo grupėje Lietuvos komanda užėmė IV vietą. 1938 m. žaidžiant Londone Lietuva nugalėjo Prancūziją, Olandiją, Egiptą ir Belgiją, savo grupėje užimdama III vietą. Bet sėkmingiausia pasirodė 1939 m., kada Kaire Lietuva užėmė bendrą III vietą. Ji tada įveikė Rumuniją, Palestiną, Egiptą, Indiją, Liuksemburgą, Graikiją ir Prancūziją. Čia komandoje žaidė: Dzindziliauskas, Nikolskis, Variakojis ir Duškesas.

Lietuvos stalo tenisininkai dalyvavo ir daugelyje tarptautinių turnyrų: Stokholme, Berlyne, Tel-Alvive, Karaliaučiuje, Varšuvoje bei kituose miestuose. 1937-1939 m. Lietuva iškovojė Pabaltijo meisterio vardą.

Lietuvą antrą kartą okupavus sovietams lietuviai stalo tenisininkai pradėjo reikštis Sov. Sąjungos varžybose, o vėliau ir tarptautiniuose susitikimuose, atstovaudami užgrobtą šalį. 1953 m. Leningrade įvykusiose Sov. Sąjungos komandinėse pirmenybėse Lietuva laimėjo meisterio vardą, kurį iki šiol pakartojo kiekvienais metais. 1956 m. Sov. Sąjungos jaunių pirmenybėse Odesoje lietuvių rinktinė (Ramanauskaitė, Tvartionaitė, Sirutytė, Saulytis, Zablockis, A. Paškevičius, Žeimelis) iškovojė jaunių meisterio vardą. Sov. Sąjungos individualinėse pirmenybėse meisterio vardus yra laimėję Žilevičiūtė, Balaišienė, Saunoris, Paškevičius.

1958 m. įvykusiose pirmose Europos stalo teniso pirmenybėse Eudapeste Sov. Sąjungos rinktinės sudėtyje žaidė: Ramanauskaitė, Saunoris, Paškevičius ir Zablockis. Lietuvoje dažnai dabar yra rengiami stiprios sudėties tarptautiniai turnyrai, kuriuose lietuviai iškovoją geras pasekmes.

Neblogų lietuvių tenisininkų šiuo metu yra ir užjūriuose. Australijoje kiek geresnių pasekmių pelnė A. Snarskytė, Kanadoje — P. Gvildys ir S. Kasperavičiūtė, JAV — J. Ruteilionienė. Paskiruose miestuose yra ir daugiau šiek tiek išsiskiriančių lietuvių stalo tenisininkų.

Rašant šią apžvalgą naudotasis V. Variakojos knyga "Stalo Tenisas", išleista 1959 m. Vilniuje.

PEČIOROS PRAGARE

Iš buv. kalinio laiško)

(R.L.)

PRIERAŠAS. Laiškas rašytas buv. politinio kalinio, lietuvio, kuris enkavedistų buvo suimtas 1940 m. rugsėjo mėn. Buvo kalinamas Lukiškių kalėjime, OSO (osobogo soviesčėnija) Maskvoje nubaustas 8 metams "pataisos darbams" lageriuose ir, prieš karą, išgabentas į šiaurės Pačioros lagerį Komi ASSR. Po kelerių metų katorginio darbo ir ligų, visiškai išsemtas ir nebetinkamas darbui, atleistas iš lagerio kaip invalidas. Po to, labai silpnos sveikatos išstremtas į Rusijos gilumą, kur be pažįstamu, be artimųjų, be pastogės — pradžioje, vietinių gyventojų laikomas valkata, nebuvo net įsileidžiamas į pastogę nakvynei—bet, nenustodamas tikėjimo ir vilties, išliko gyvas ir sulaukė savo gyvenime didžiausio džiaugsmo: po 19 metų vėl susijungė su savo šeima Palaimos Krašte, kaip jis laiške vadina JAV.

Pradėdamas laišką, pirmiausia noriu atsakyti į Tamstos klausimą apie sutiktus šiaurės Pečioros pataisos darbų lageryje, Komi ASSR, karininkus. Labai mažai ką galiu apie juos papasakoti. Į šiaurės Pečioros lagerį buvo nugabenta daug nubaustų lietuvių, vadinamųjų "politinių nusikaltėlių". Jie buvo surinkti iš visų Lietuvos kalėjimų į Vilniaus kalėjimus ir gabenami į lagerius Vilniuje sudarytais ešalonais iš 15-18 prekinųjų vagonų, talpinant į juos daugiau kaip 40 žmonių. Aš buvau išvežtas 1941 birželio 6 d. (Sėdėjau Lukiškių kalėjime nuo 1940 rugsėjo mėn.) Kiek ešalonų išvežta, pasakytį negaliu, bet patekau į penktą ešaloną, po to, kai man buvo paskelbta, kuriam laikui esu nubaustas—apie balandžio vidurį 1941 m. Atseit, nuo 1941 bal. 15 d. iki 1941 birž. mėn. 6 d. išvežta nubaustųjų 5 ešalonai. O kiek prieš tai buvo išvežta — niekas nežino. Tuo pačiu ešalonu buvo vežamas ir plk. Štencelis, bet man su juo susitikti nei pasikalbėti nebuvo progos, nes ne viename vagonė buvome vežami, ir aš jį mačiau tik kai atvežę į Pečiorą, išsodino mūsų ešaloną. Čia visą ešaloną perskyrė į dvi grupes, bet mes nepatekome į vieną grupę ir susitikti negalėjome, nes abiejų grupių niekur nesujungė, kartu į darbų kolonas negabeno, ir tik tai pripuolamai kas galėjo susitikti jau darbų kolonose to lagerio, gi lageris tęsėsi kelis šimtus kilometrų, bet man su plk. št. nebuvo lemta

daugiau nei matytis nei girdėti apie jo likimą.

Nesunku atspėti, koks jį ištiko likimas — tai kankinio mirtis, kaip ir kitiems 98-99 procentams į tenai nugabentų "politinių nusikaltėlių". Juk tam į šiaurės Pečioros lagerį ir buvo gabenami, kad nebesugrįžtų; kaip Dantės "Pragaro Vartuose" pavaizduota "palikite viltį iš čia išeiti, kurie į čia atėjote", bet ir ant pragaro vartų yra valdžia, Dieviškoji valdžia, kuri nors 1-2 procentus išlaisvinusi.

Ir kas galėjo pakelti katorginį gyvenimą, koks jis buvo lageryje!!!

Šaltis, žiemą siekiąs daugiau 50 laipsnių Celsijaus, badas, sunkus 12 valandų darbas ore kasdieną be jokios poilsio dienos — tiesiant geležinkelį iki Vorkutos anglių kasyklų. Geležinkelis reikėjo tiesti per kalnelius, amžinai įšalusioje žemėje, per miškus ir užšalusias pelkes, be tinkamos šiltos aprangos, be normalaus poilsio šaltuose, laikinai sukrautose barakuose. Barakuose reikėjo miegoti ant nuogų narų, be patalinės, o kartais užterštoje asloje, dažnai perlytuose rūbuose, kitą dieną vėl darbas šaltame ore, nes išsidžiovinti rūbų nebuvo jokios galimybės. Be to — dar žiaurus sargybinių ir iš kriminalistų nusikaltėlių sudarytų perdėtinių elgėsys su politiniais kaliniais, jų terorizavimas, keiksmi, kumščiaivimas ir t.t. ir tt..

Be viso to, ligos: krupozinis plaučių uždegimas, skorbutas (cinga), pelagra (speciali lagerio liga), flegmonos ... Jos masiniai rovē kalinius iš gyvųjų tarpo. Ar galėjo ilgai išsilaukiyti plk. St., būdamas ir taip visiškai invalidas?

Dabar, apie sutiktą lageryje komendantą. Tai buvo Kretingos ar Tauragės komendantas, rodosi Tauragės, bet jo pavardė visai iškrito iš atminties. To pulkininko pavardė, kaip man atmintyje mirga, prasideda raide B.

Daug iš išvaizdos prisimenu kartu išvežtų bei naujai lageryje sutiktų lietuvių, jie visi kaip ekrane praslėnka prieš mano akis, bet jų pavardžių nebeprisimenu, nes, esant didžiausioje depresijoje, beviltyje, su visiškai paneigtais žmogiškais jausmais, fiziškai ir dvasiškai iškankintam, pavardės matytų lietuvių negalėjo tinkamai užsilikti atmintyje, o užrašus vesti negalima buvo nė svajoti. Reikia pasakyti, kad vien tik lietuviai ir kiti pabaltiečiai savo tarpe buvo draugiški ir broliški, o kitų tautų — vieni kitais nesiindomaudavo.

Su plk. B. susitikau po dviejų karo metų kolonoje SK-2. Kas tai per

kolona? SK-2 — tai kolona, į kurią siunčiami visiškai nusilpę ir nepajėgiantieji toliau dirbti kaliniai 10-12 dienų poilsio, po to vėl kinkomi į darbą, pakol nei SK-2 nei ligininė nepadėdavo. Tuo laiku SK-2 buvo lietuvių būrys. Mes visi rinkdavomės atokiau kitų ir, sugulę ant žemės (buvo vasara) imdavome svarstyti bei svajoti apie išeitį. Daug vilčių dėdavome į karo pabaigą, kuo ji-sai neužsibaigs — komunistų laimėjimu ar pralaimėjimu. Daugiau tikėjome į jų pralaimėjimą, į greitą karo užsibaigimą, į laisvę.

Visi troško, kad ir per iškentėtas didžiausias kančias išvysti laisvę, savo šeimas, savo Tėvynę, bet daugumai nelemta buvo kančiomis pelnyti laisvę ir jie ramybę rado šaltoje, amžinai įšalusioje Komi ASSR žemėje ...

Mano likimas stačiai stebuklingai susiklostė taip, kad atvedė iki šios dienos padėties. Dėkoju Galingajam Tvėrėjui. Jei anksčiau nelabai tvirtas buvau tikėjime, tai po viso to tikėjime į Dievą esu visiškai sutvirtintas.

Gaila, kad tiek nedaug apie tuos du asmenis — kankinius tegalėjau Tamstai papasakoti. Daugiau iš karininkų nieko neteko sutikti ...

"Karys" taria širdingą ačiū žemiau išvardintiems prenumeratoriams, kurie prisidėjo prie naujų skaitytojų vajuos surinkdami sekancias prenumeratas:

Auginas Balys, Cleveland, Ohio	1
Augutis M., Rockford, Ill.	1
Balčiūnas Bronius, Newark, N. J.	2
Balčiūnas Jonas, Chicago, Ill.	1
Brazdžionis Balys, Chicago, Ill.	1
Gedmintas Vl., Worcester, Mass.	1
Gužaitis Jonas, Cicero, Ill.	1
Išganaitis Vladas, Chicago, Ill.	1
Jakimavičius Vl. Brockton, Mass	1
Kodatiėnė K., Linden, Mich.	1
Liškevičius Alfonsas, Chicago, Ill.	2
Mikolaitis Jonas, Brooklyn, N. Y.	1
Pakalniškis Zen., Hartford, Conn.	1
Perminas Viktoras, Detroit, Mich.	9
LVS "Ramovė" Clevelando sk. v-ba	3
Rauba I., Grand Rapids, Mich.	1
Saladžius Pranas, Rochester, N. Y.	2
Skardis Jurgis, S.S. Marie, Canada	1
Stankūnas Jurgis, Chicago, Ill.	4
Šarka Vincas, Omaha, Nebr.	2
Šarūnas Juozas, Hamilton, Canada	2
Šilingaitė Galinda, Berwyn, Ill.	1
Tumas Adomas, Norwood, Mass.	1
Vaičiulionis Ig., Elliot Lake, Canada	1
Žadvydus Osv., Los Angeles, Calif.	2

Viso — 44 prenumeratos

A K T A S

Lietuvių Veteranų Sąjungos "RAMOVĖ" Centro Valdybos skirta komisija iš pirmininko Juozo Balčiūno ir narių—Edvardo Šulaičio ir Jono Liorento—išrinkti "Kary" spausdintus 1959 m. premijuotinus straipsnius ir jų autoriams paskirti premijas.

Komisija susirinko posėdžio J. Balčiūno bute (4336 So. Campbell Ave., Chicago 32, Ill.) 1960 m. kovo mėn. 26 d. ir išrinko premijuotinius šiuos straipsnius:

1. St. Butkus "Augino tėvas savanorių",
2. K. Ališausko "Pulk. K. Žuko, Žvilgsnis į praeitį",
3. T. Daukanto "Moderniausiasioji karo forma"

Nutarė:

kiekvienam autoriui skirti premiją po \$40.00.

Juozas Balčiūnas, Komisijos Pirmininkas
J. Liorentas, Edv. Šulaitis — nariai

ISRINKTA NAUJA CLEVELANDO RAMOVENŲ VALDYBA

Šių metų vasario 28 d. įvykusiame L.V.S. "Ramovė" Clevelando skyriaus visuotiniame metiniam narių susirinkime, išrinkta nauja skyriaus valdyba ir revizijos komisija, kurios pareigomis pasiskirstė sekančiai:

Valdyba: A. Jonaitis—pirmininkas, J. Smetna — vice pirmininkas, V. Apanius — sekretorius, A. Mikoliūnas — išdininkas, P. Mainelis—kultūros reikalų vadovas ir vėliavos globėjas.

Revizijos komisija; K. Morkūnas—pirmininkas, J. Palukaitis ir G. Gudėnas — nariai.

TORONTO ŽINIOS

Kovo 20 d. "Tėviškės Žiburių" salėje įvyko Putvio vardo šaulių kuopos metinis narių susirinkimas, kurį atidarė valdybos pirm. J. Jankaitis, paprašydamas atstojimu ir tylos minute pagerbti praeitais metais mirusius kuopos narius gen. konsulą min. V. Gylį ir A. Paršeliūną. Toliau susirinkimą pravedė pakvietė St. Banelį ir sekr. Vl. Rūšą.

Valdybos pirm. J. Jankaitis apibūdindamas pr. metų kuopos veiklą pažymėjo, kad buvo padaryta 8 Valdybos posėdžiai, įgyta kuopos vėliava ir ta proga suruošta šauliams bei visuomenės atstovams arbatėlė, jaunuomenės auklėjimo lietuviškoje dvasioje tema suruošta paskaita, kurią skaitė žinomas pedagogas A. Rimkūnas prisidėta prie kariuomenės šventės suruošimo, sutvarkyti kuopos narių sąrašai, suruošti 3 vieši pobūviai ir Naujų metų sutikimas. Kuopoje yra 60 aktyvių narių, jų tarpe 10 moterų ir 6 rėmėjai. V. Bačėnas pranešimą padarė apie kasos stovį. Pajamų turėta 269 dol. ir tiek pat išlaidų, nes kai kurie parengimai davė nuostolius. Šių metų sausio 1 d. kasoje buvo 104 dol. 55ct. Šaulės moterys ir šauliai kūrėjai-

savanoriai atleisti nuo nario mokesčio. Parengimų vadovas J. Zavys savo pranešime nusiskundė talkininkų suradimo sunkumais rengiant pobūvius. Didesnis susidomėjimas narių, esąs, prizinių šaudymų rengimu. Du pasižymėję šaudymu šauliai kuopą atstovauja Kanados Sporto Lygoje.

Revizijos aktą perskaitė M. Petrusis. Kasa vedama tvarkoje, o pinigai laikomi Lietuvių Bankely "Parama" einamoje sąskaitoje. Siūlo valdybos patiektą apyskaitą patvirtinti ir už gražų darbą valdybai išreikšti padėką.

Dėl valdybos ir revizijos komisijos pranešimų esminių klausimų nebuvo.

Slaptu balsavimu į valdybą išrinkta: M. Valiulienė, J. Zavys, J. Preikšaitis, Vl. Rūšas ir Vl. Jakubaitis, o į revizijos komisiją J. Jankaitis, Tarbulėnas ir Borkertas.

Iškeltas klausimas dėl paruošimo atitinkamo peticijos Jungtinių Tautų generaliniam sekretoriui, surenkant parašus visame laisvame pasaulyje gyvenančių lietuvių, prašant padaryti žygius atstatyti Lietuvai nepriklausomybę. Šis reikalas pavestas naujai valdybai tartis su apylinkės valdyba ir kitais mūsų veiksniais šitam klausimui įvykdyti.

B.S.

* * *

Kovo 6 d. Lietuvių Namuose įvyko kūrėjų - savanorių susirinkimas, kuriam pirmininkavo J. Matulionis ir sekr. J. Šipelis. Išklaustas skyriaus valdybos turiningos veiklos pranešimas, aptarti tolimesnės veiklos planai ir slaptu balsavimu perrinkta valdyba. Į valdybą išrinkti ir pasiskirstė pareigomis: prof. dr. A. Zubrys-pirm., St. Čepas-išdin. ir St. Ba-

nelis-sekr. Be rinkimų revizijos komisija sutiko pasilikti ta pati, būtant J. Matulionis, J. Šipelis ir Vl. Kazlauskas.

Nežiūrint, kad skyrius virš tūkstantčio dolerių suma yra sušelpęs Vokietijoje pasilikusius laisvės kovų invalidus ir vargan patekusius kūrėjus-savanorius, o taip pat ne vieną narį yra sušelpęs vietoje, dar turi sudaręs virš tūkstanties dolerių savišalpos fondą.

Susirinkimas, įvertindamas nuopelnus, skyriaus įkūrėją ir pirmąjį jo pirmininką St. Banelį išrinko skyriaus garbės nariu.

K.S.

DĖL MŪŠŲ TRISPALVĖS METRIKOS

Š. m. "Kario" nr. 3 St. Butkus, str. "Kada atsirado mūsų trispalvė", plačiai dėsto, kur, kada ir kokių spalvė. O man atrodė, jog trispalvės istorija seniai žinoma, bet kai tas virsta "klausimu", pasistengsiu kad ir trumpai, tik vėl prisiminti ką žinau ir nekartą esu aiškinęs, gal net kur ir spaudoje prasitaręs.

1905 m. rudenį dr. J. Basanavičius kelių mūsų studentų buvo paklaustas, kokia buvusi senovėje tautinė Lietuvos vėliava, tad ir kokia ji turėtų dabar būti. Daktaras trumpai tepasakė; "Euvo raudona!". Tas mums, jauniems revoliucionieriams, labai patiko ir mes, iškeldami raudoną vėliavą, jautėmės ne tik revoliucionieriais, bet ir lietuviais. Revoliucijai nublukus ir išgaišus, nebekelta ne tik raudonų, bet ir jokių vėliavų. Nebent maskoliškoji policija carinėmis šventėmis vertė namus maskoliškomis vėliavomis puosti, ko betgi po (1905-ųjų metų) revoliucijos nelabai buvo paisoma žinojome ir mažalietuvių žaliąją spalvą.

Ir štai, vokiečių okupacijos metu, 1917.9.18-22 Vilniaus Konferencija, kuriai buvo pavesta pasisakyti dėl

A. A.
BR. GENEROLAS TEODORAS
DAUKANTAS

Š. m. balandžio mėn. 10 d. staiga mirė br. gen. Teodoras Daukantas Euenos Aires mieste, Argentinoje. Buvo nuvykęs į kroatų susirinkimą atstovauti lietuviams ir ten jį ištikio širdies smūgis. Palaidotas balandžio mėn. 11 d. Sarandi kapinėse.

Teodoras Daukantas gimė 1884 IX 8 d. Petrapilyje. Mokėsi Petrapilyje: 1894 — 1903 III-je klasinėje gimnazijoje, 1903 — 1906 jūrų mokykloje (baigė admirolo Nachimovo premija), 1906 - 1911 atliko tolimąjį plaukiojimą. 1903 - 1914 jūrų akademijoje (baigė sidabro medaliu). 1903 - 1917 rusų Baltijos karo laivyno tarnyboje. Kilus Rusijoje bolševikų revoliucijai iš karo tarnybos pasitraukė.

Į Lietuvą grįžo 1922 m. ir įstojo į kariuomenę. Paskirtas Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Vytauto karininkų kursų mokslo dalies vedėju, 1924 karo mokslo skyriaus viršininku. 1924 VI 18 — 1925 IX 26 krašto apsaugos ministeris. Išėjo atsargon ir 1927 m. grįžo aktyvion karo tarnybon. Paskirtas vyriausiojo kariuomenės štabo viršininku. 1927 VIII 8 — 1928 X 24 krašto apsaugos ministeris. Perdavęs kr. aps. ministerio pareigas išėjo atsargon generolo leitenanto laipsniu (vėliau laipsnis buvo pakeistas į brigados generolą).

Teodoro Daukanto nueitas kelias šakotas. Jis buvo nevien karys, bet mokslo, visuomenės, spaudos ir organizacijų aktyvus asmuo. Revoliucijai Rusijoje kilus ir pasitraukus iš aktyvios jūrų karo tarnybos Teodoras Daukantas tais pačiais metais eina lietuvių Vyčio draugijos pirmininko pareigas Helsinkyje. 1919 m. Britani-

Kr. aps. min. gen. T. Daukantas Karo Mokyklos 10 laidos išleistuvėse, 1928 m., tarp prez. A. Smetonos ir kar. vado gen. S. Žukausko.

jos generalinio konsulo sekretorius Batume. 1919 — 1922 m. anglų ir olandų prekybos firmose Kryme, Kaukaze ir Turkijoje, laivo kapitono padėjėjas ir laivo kapitonas Juodojoje jūroje.

Lietuvoje 1925 — 1930 m. Lietuvos universiteto docentas, dėstė geografiją. 1925 — 1928 m. skautų šefo pavaduotojas ir dr-jos skautams remti pirmininkas. 1926 m. Šaulių S-gos ir centro valdybos narys ligi 1935 m. 1926 m. atsargos karininkų s-gos pirmininkas. 1928 — 1930 m. valstybės tarnybos narys. 1930 — 1934 m. Lietuvos atstovas P. Amerikai. Nuo 1935 m. Vytauto Didžiojo Universiteto privatdocentas. 1936 — 1938 m. jūrininkystės inspektorius Klaipėdoje. Bolševikams okupavus Lietuvą suimtas ir kalinamas Kaune. Kilus karui išsivaduoja iš kalėjimo. 1941 — 1944 m. Vi-

niaus univ. docentas, komiteto Vilnijai remti pirmininkas ir rezistencinio sąjūdžio Vieninga Kova p-kas. Ant-rą kartą bolševikams okupuojant Lietuvą pasitraukė Vokietijon. 1949 m. emigravo į Argentiną.

Aktyviai dalyvavo spaudoje. Paruošė: Pietų Brazilija ir išeivijos perspektyvos (VDU Matematikos—Gamtos Fak. Darbai) 1931, Kelio į Vilnių beieškant 1934; 1926 Trimito ats. redaktorius. Bendradarbiavo: Santaroje (1917). Lietuvoje, Trimite, Musų žinyne, Karde, Karyje, Lietuvoje, Kosme, Zemėje, Jūroje, Laike, Tremties Trimite.

Argentinoje aktyviai reiškėsi lietuvių visuomeninėje veikloje. Staigi mirtis nutraukė jo siekius: kovoti už Lietuvą ir atgauti jai laisvę. Likimas lėmė baigti gyvenimą tremtyje.

O. Žadvydas

Buvusiam Lietuvos Šaulių Sąjungos Centro Valdybos pirmininkui ir vienam iš Šaulių S-gos atkūrėjų tremtyje

Generolui **TEODORUI DAUKANTUI**
mirus, liūdi

Lietuvos Šaulių Sąjungos tremtyje
Centro Valdyba

Lietuvos ateities ir susijusių su tuo dalyku šaukiama lenkų teatro patalpose, kaip ir priešais mūsų gimnazijos, tuomet dar Didžioje Puhliankeje buvusios. Konferencijos buveinė reikia ne tik aptvarkyti, bet ir vėliavomis atžymėti. Tuomet vienintelis Vilniuje karo metu likęs lietuvių dailininkas, Vilniaus lietuvių gimnazijos paišybos mokytojas Antanas Žmuidzinavičius, pasitaręs su dr. Basanavičium ir gal dar su kuo, ėmė ir su tos gimnazijos mokytojų ir mokinių pagalba iškabinėjo Konferencijos buveinę viduje ir iš oro pušės žaliai-raudonomis vėliavėlėmis.

Konferencijoje buvo išrinktos įvairios komisijos, kurių tarpe ir komisija tautinei vėliavai nustatyti. Ton komisijon išrinkta tas pats A. Žmuid-

zinavičius, bene iš sodžiaus atvykęs kitas dailininkas Justas Vienožinskis ir iš Kauno archeologas-dailininkas Tadas Daugirdas. Štai šitoji komisija nustatė tris vėliavos spalvas, kurias jau paskutinę (22-tą) Konferencijos dieną, išrinkus Tarybos sąstatą, kas atsiėjo ne be karščiavimosi ir jaudinimosi, ir jau susirinkimui besirengiant skirstytis, vėliavos spalvų kmisija skubiai atreferavo trijų spalvų (raudona-žalia-geltona) pasiūlymą ir niekam prieš jas nepasiskius, jos buvo priimtos. Nuo to laiko aš, žinoma, ir kiti kitokių tautinių spalvų nei nežinojome.

Bene Žmuidzinavičius pasakojo man, jog geltonoji spalva atsiradusi Daugirdui (su ašaromis) jos reikalaujant žaliai-raudonos niūrumui su-

švelninti, o pranešant Konferencijos visuomenėje trispalvės priėmimo dalyką aiškinta: žalia tai mūsų pievos, geltona-derlingi laukai, o raudona-Tautos gyvybė. Dar viena. Mes-vilniciai įpratome tas spalvas sakyti "raudona-žalia-geltona", o Kaune — spaudoje ir šiaip—nekartą "geltona-žalia-raudona". Tad ir žinomame bolševikmečio ketureilyje (raudona-žalia-geltona tai Lietuvos vėliava, sugrįš Antanas Smetona ir Lietuva bus laisva) vieni vienaip pirmą eilutę pasako, o kiti kitaip.

Dar kartais girdėti priekaištų (ne Konferencijoje) dėl vėliavos spalvų eilės, bet čia kitos valstybės yra užbėgusios už akių ir teko užimti likusią "spragą".

M. Biržiška

A † A
**GENEROLAS MOTIEJUS
PEČIULIONIS**

Iš Lietuvos atėjo liūdna žinia, kad šių metų sausio 26 d. mirė gen. Motiejus Pečiulionis, pasižymėjęs kovose dėl Lietuvos laisvės. Mirė sulaukęs 72 metų amžiaus, paskutinius metus gyvenęs invalidų namuose. Palaidotas A. Panemunėje, prie Kauno. Tai buvo vienas iš ryškesnių ir žymesnių karininkų Laisvės kovų metu 1919-20 m. ir vėliau Lietuvos kariuomenėje taikos metu.

Gimė a. a. Motiejus Pečiulionis 1888 m. sausio 31 d. Raudiškių kaime, Krosnos valsč., Marijampolės apskr. Mokėsi Marijampolės gimnazijoje, kurią baigęs stojo į Petrapilio universitetą. 3 metus studijavo matematiką ir fiziką. 1915 m. buvo mobilizuotas į rusų kariuomenę. Baigė artilerijos karo mokyklą ir buvo pakeltas į pirmąjį karininko laipsnį. Rusų kariuomenėje tarnaudamas dalyvavo kovose su vokiečiais ir austrais. Įgijo nemažą patyrimą artilerijos srityje, kurį vėliau panaudojo savo Tėvynės labui, t. y. kovose dėl Lietuvos laisvės. Lietuvon sugrįžo 1918 m. ir apsigyveno Vilniuje, trumpą laiką 1918 m. dirbo "Darbo Balsas" redakcijoje Vilniuje. 1918 m. pabaigoje, apleidęs Vilnių ir parvyko į savo tėviškę Raudiškių kaimą.

Tuo laiku tvėrėsi Lietuvos kariuomenė ir kurią M. Pečiulionis ir nuėjo. Pradžioje nuvyko į Alytų, tenai tvėrėsi 1 pėst. pulkas, bet nebuvo artilerijos dalies, tad nuvyko į Kauną. Kr. Aps. Ministerija karininką M. Pečiulionį 1919 m. vasario 1 d. paskyrė į 1 bateriją, kuri buvo A. Panemunėje. Baterija tik formavosi, bet jau turėjo patrankas. Ten Pečiulionis buvo paskirtas vyresniuoju karininku. Netrukus buvo paskirtas būrio vadu ir perkeltas į Alytų. 1 pėst. pulkas tuo laiku ruošė puolimą Varėna—Vilnius kryptimi. Puolimui remti buvo duotas 1 art. būrys, 2 patrankos, kar. M. Pečiulionio vadovybėje. Tai buvo viskas ką kariuomenės vadovybė tuo laiku galėjo duoti.

Puolimas vyko 1919 m. balandžio 4-6 dienomis. Jį vykdė 1 pėst. pulkas 4 ar 5 kuopomis, kar. K. Laidygos vadovybėje. Remė M. Pečiulionis su 2 art. patrankomis. Pradžioje puolimas vyko gerai, buvo užimta Varėna ir prieita net iki Valkininkų, bet tolesnis puolimas buvo jau pavojingas. Maža jėgų, sparnai neapsaugoti, teko nuo tolesnio puolimo atsisakyti. Buvo pasitraukta be didesnių nuostolių. Per šį puolimą kar. M. Pečiulionis pasireiškė kaip geras artileristas. Jisai gerai rė-

mė pradžioje puolimą, o paskui gerai dengė mūsų pasitraukimą. Kari savo Tėvynės labai, t. y. kovose dėl

1919 m. gegužės mėn. kar. M. Pečiulionis drauge su 1 pėst. pulku buvo perkeltas į Ukmergės rajoną. Gavo daugiau patrankų. Suformavo bateriją, kurios vadu jis buvo oficialiai paskirtas birželio 2 d. Tai buvo 4-ji baterija. Šiai baterijai kar. M. Pečiulionis vadovavo per visą Laisvės kovų laikotarpį.

Žymesnės kautynės kuriose M. Pečiulionis dalyvavo yra šios: 1919 metais, kovose su bolševikais, Kurklių, Utenos ir Salako užėmimas, Zarasų operacijoje; kare su bermontininkais—Radviliškio užėmimas; kare su lenkais prie Varėnos, Rodūnės, Valkininkų ir Lentvario. Kur M. Pečiulionis su savo baterija pasireiškė, ten priešas turėjo bėgti, arba būdavo sutriuškintas. Šaudė taikliai, buvo ypatingai budrus, patikimai palaikydavo ryšius su pėstininkais, gautąjį uždavinį laikui leidžiant aptardavo su pėstininkų vadais. Gerai nusimanė taktikos srityje. Dėl savo drąsos, sumanumo ir taiklaus šaudymo, jis buvo praminimas "Perkūno dieduk". Šis pavadinimas jam ir liko net Laisvės kovoms pasibaigus. Jis tai žinojo, bet nepyko, nes jam labai tiko.

Būdavo kartais ir nesusipratimų kautynių metu, tačiau tai būdavo daugiau padrasinimas negu nesusipratimas. Kovų metu visai būna, tenka pulti, gintis, kartais ir pasitraukti. Kar. M. Pečiulionis nemėgo pasitraukimo. Jį tai erzindavo. Dar karo su bolševikais laikais kar. M. Pečiulionis dažnai pareiškė: "pasitraukėt, aš daugiau nešaudysiu": Tačiau vos tik mūsų pėstininkai pradėdavo vėl puolimą "Perkūno diedukas" vėl pradėdavo šaudyti. Visi žinojo, kad Perkūno diedukas atliks savo pareigą jeigu jis ir sako kad "nebešaudys" tai tik tam kad vyrai kovotų ir išlaikytų užimtą vietovę. Jis buvo apdovanotas dviem Vyties kryžiais su kardais. Tokių asmenų Lietuvos kariuomenėje buvo nedaug.

Laisvės kovoms pasibaigus, per visą nepriklausomybės gyvenimo laikotarpį ir net tremtinių tarpe Vokietijoje, apie generolą M. Pečiulionį sklisdavo įvairių pasakų, legendų ir net įvairių gandų. Būdinga, kad visos tos pasakos—legendos rodydavo generolą pavyzdingą, drąsų ir sumanų karį, arba kaip didžiausio teisingumo ir pareiškimo žmogų.

Kol vyko kova dėl Lietuvos laisvės M. Pečiulionis nuo savo 4-tos baterijos niekur nepasitraukė, jokių augštesnių paskyrimų nepriimdavo. Kovoms pasibaigus, 1921 m. kovo

30 d. tapo paskirtas 3-čio art. diviziono vadu ir rugpjūčio 1 d.—3 artilerijos pulko vadu. 1922 m. jis buvo komandiruotas į Prancūziją, Fountainebleau artilerijos mokyklą. 1924 m. rugp. 21 d. grįžęs ir vėl ėjo 3-čio art. pulko vado pareigas. 1925 metais buvo komandiruotas į Paryžiaus augštuosius art. kursus. Grįžęs iš Prancūzijos, 1926 m. spalio 4 d. buvo paskirtas artilerijos tiekimo viršininku. 1930 m. buvo paskirtas ginklavimo valdybos viršininku.

Būdamas ginklavimo valdybos viršininku, rūpinosi kiek galėdamas geriau apginkluoti Lietuvos kariuomenę ir parengti specialistų kadrus. Jo pastangomis buvo įsteigtos ginklavimo dirbtuvės Linkaičiuose. Kaune esančios artilerijos dirbtuvės tapo modernizuotos ir praplėstos. Stropiai žiūrėjo kad perkamieji užsienyje ginklai būtų geros kokybės.

1936 m. iš prancūzų jis gavo Garbės legiono 3 laipsnio ordiną.

1936 ar 1937 m. išėjo į atsargą ir gyveno Kaune. Trumpą laiką tvarkė Fordo auto dirbtuves. 1938 m. buvo atsilankęs Amerikoje Fordo įmonių tvarkymo reikalais. Vėliau persikėlė gyventi į Vilnių.

Karo metų iš Lietuvos nepasitraukė. 1945 m. buvo bolševikų suimtas ir ištremtas į Vorkutą, iš kur buvo gražintas 1956 m. palaužtos sveikatos. Paskutiniu laiku gyveno invalidų namuose, kur ir mirė. Tebūna lengva Jam Lietuvos žemelė, kurią jis taip labai mylėjo ir gynė nuo priešų.

Kazys Ališauskas

**RAMOVENĄ PRANĄ ŽIDONĮ
AMŽINYBĖN PAILYDINT.**

Šių metų kovo 20 dieną širdies liga mirė Pranas Židonis. Jis priklausė daugeliui lietuviškų organizacijų: V.S. "Ramovė", Clevelando skyriui, Tautinei sąjungai, Vilties draugijai ir Lietuvių Bendruomenei.

Visose organizacijose jis aktyviai reikšėsi ir visų buvo mylimas, nes savo švelniu būdu su visais gerai sugyveno ir visiems talkininkavo, kur tik reikėjo.

Daugiausia buvo priaugęs prie ramovėnų ir todėl ši organizacija ilgiausiai jo pasigėję ir nepamirš.

Kaip Ramovės narys aktyviai reikšėsi jos veikloje. Vienus metus buvo skyriaus valdybos pirmininku, o valdybos nariu buvo net keleta kartų. Mes ramovėnai liūdime jo ir su gilia garba atsiveikiname jį išlydėdami amžinybėn.

Pranas Židonis gimė 1914 m. kovo 26 d. Pušaloto valsčiuje. Lietuvoje jis paliko brolių ir seserį. Ameri-

Kun. Dziegoraitis pasakė labai gražų pamokslą. Pamaldų metu giedojo ramovėnas V. Bakūnas. Karstas buvo pridengtas tautine vėliava. Prie jo stovėjo ramovėnų garbės sargyba. Tie patys ramovėnai nešė ir velionies karstą. Daug velionies draugų ir pažįstamų susirinko jo išlydėti. Virš 30 automobilių palydėjo jį į kapus. Daug jo draugų atsisakė net savo dienos darbo.

Kapinėse paskutinį atsisveikinimo žodį tarė Ramovėnas valdybos pirmininkas A. Jonaitis. Jis nuėmęs nuo karsto tautinę vėliavą įteikė ją velio-

Viršuje: A.A. Pranas Židonis. Apač.: Artimieji ir bičiuliai palydi į kapus.

koje artimų giminių neturėjo, tik dvi puseseres, jau čia gimusias, kurios gyvena Birmingham, N.Y.

Iš pat jaunų dienų Pranas karštai mylėjo savo gimtąjį kraštą. Prieš užeinant vokiečiams stėjo į partizanų eiles ir kovojo prieš bolševikus. Užėjus vokiečiams, stėjo į mūsų savisaugos dalinius ir kariaudamas su komunistais buvo pasiekęs net Stalingradą. Frontui lūžus jis atsidūrė Jugoslavijos fronte. Buvo išsitarnavęs leitenanto laipsnį. Karui pasibaigus velionis apsigyveno Hanau stovykloje. Tarnavo pas amerikiečius virėju. Gyvendamas Vokietijoje priklausė Dainavos ansamblui.

Pajutęs širdies negalavimus nuėjo į ligoninę ištyrimui. Besiruošiant širdies operacijai, staiga amžinai užgeso, palikdamas organizacijas, draugus ir visas viltis sugrįžti į savo gimtąjį kraštą.

Kovo 24 d. ryte jis buvo nulydėtas į šv. Jurgio bažnyčią, kur trys kunigai atlaikė gedulingas pamaldas.

nies artimiausiems giminėms jo puseserėms pabrėždamas, kad ją saugotų ir gerbtų, kaip simbolį, velionies didžios meilės savo tėvynei. Velionies draugų vardu kalbėjo F. Eidimtas.

Grįžus iš laidotuvių visi susirinko pusryčių, kur dar ilgai kalbėjosi apie velionį, dalindamiesi išpūdžiais ir širdies skausmu, kurį paliko staigus velionies iš mūsų tarpo pasitraukimas. Jo ilgai nepamiršime.

Į a. Jotuvėmis rūpinosi ponai Smeltoriai. Jie su visu nuoširdumu ir sąžiningumu atliko tas pareigas. Tai tikrų draugų pavyzdys. Jie lankė jį ligoninėj, rūpinosi juo, kaip tikru broliu ir suteikė jam paskutinį patarnavimą suruošdami gražias iškilmingas laidotuves.

Clevelandiečiai su giliu skausmu ir didžia pagarba taria:

Tebūnie Tau lengva, kad ir sveti ma, ši žemelė.

Ramovėnas

A.A. Kpt. Robertas BERENTAS

1960 kovo mėn. 26 d. Vokietijoje Mainz Universiteto klinikoje mirė Lietuvos kariuomenės artilerijos kapitonas Robertas Berentas. Velionis gimė 1906 m. kovo mėn. 15 d. Vilkaviškio apskr. ir valsč., vidutinio ūkininko šeimoje. Jaunystėje mokėsi realinėje gimnazijoje Vilkaviškyje. Baigė Lietuvos Karo Mokyklos artilerijos skyrių (1925-1927 m.). Buvo paskirtas tarnybai į 3 artilerijos pulką Kaune. Rusų komunistams okupavus Lietuvą velionis repatriavo į Vokietiją. 2-jo Pasaulinio karo metu, vokiečiams okupavus Lietuvą, dirbo vokiečių okupacinėje įstaigoje vertėju. Rusų komunistams antru kartą okupavus Lietuvą velionis, kaip ir daugelis lietuvių, pasitraukė į Vokietiją. Po vokiečių kapituliacijos D.P. stovykloje organizavo lietuvišką mokyklą ir joje pats mokė. 1950 m. įstojo tarnauti pas amerikiečius į lietuvių 4204 Lbr. Svc. Company kurioje ištarnavo iki mirties. R. Berentas palaidotas Mainzo miesto kapuose 1960 m. kovo mėn. 29 d. Velionis paliko liūdinčias žmonas ir tris sesutes, dvi iš jų, jo pastangomis, praeitais metais atvažiavo iš komunistų pavergtos Lietuvos.

J. Kriščiūnas.

A.A. kpt. Robertas Berentas

K A R Y S

Laiškas į laišką

Š.m. "Karys" savo 2-ame Nr. įdėjo tarp kitų, vieną anoniminį laišką, kuriuo iškeliamas L.K.V.S. "Ramovė" narių nusizengimus savosios organizacijos tvarkai. (Greičiau mandagumo taisyklėms. Red.).

Pirmiausia, esą atsitikimų, kai skyriaus valdybos pirmininkas susirinkime daužo kumščiu stalą, mokindamas (gal kviesdamas) skyriaus narius drausmės ir tvarkos. Kad susirinkimo pirmininkui tenka kviešti auditoriją prie tvarkos, tai nenaujiena. Bet čia kaltas ne susirinkimo pirmininkas, o auditorija. Be to, pav. Chicago's skyrių valdybos pirmininkui niekuomet ir to nereikia daryti, nes kiekvienam susirinkimui pirmininkauja pakviestas vienas iš susirinkime esamų narių.

Antra, tai skyriaus valdybos pirmininkas besigiria kad jis valdys generolus. Ir čia ne pirmininkas kaltas netaktiškai elgdamasis, septynių metų vaiko kalbą kalbėdamas, o skyrius kaltas, kad tokį žmogų renkasi savo pirmininku. Žmogus netaktinigu tapo ne pirmininkaudamas, matyti jis ir anksčiau jau buvo toks. Nariai neturėtų būti pasyvūs valdybos rinkimų metu. Valdybos narys turėtų būti išsilavinęs, išsiauklėjęs, taktiškas, kultūringas žmogus, nepaisant koks jo kariškas laipsnis būtų..

Trečia, tai kad žemesnio laipsnio kariai neprisilaiko buvusių Lietuvos kariuomenėje taisyklių, santykiuodami su vyresnio laipsnio kariais; neprideda laipsnio ar žodžio "ponas" minėdami pavardę, ginčijasi su augštesnio laipsnio kariu, nesutinka su jo nuomone.

Karių ir civilių asmenų mandagumo ar pagarbos reiškimu formos turi savo skirtumų. Todėl, kas dera kariui uniformuotam, tas nebūtinai dera kariui civiliai apsirengusiam. Nereikia savęs eksponuoti, kaip kokios karikatūros.

Laipsnio vartojimas, minint pavardę, yra gražus dalykas. Bet nevisi tą mėgsta, nevisi mėgsta būti tituluojami. O, antra, susidaro ir nepatogumų. Jei vartojame plk. A., mjr. B., kpt., C., ltn. D., tai mes turėtume vartoti ir psk. E., eil. G. Čia taipgi atsiranda nemėgstančių titulų.

Dažnai žodžio "ponas" taip pat yra skirtingų pažiūrų. Vieni to žodžio prasnę supranta vienaip, kiti kitaip. Ypač seniesiems lietuvių ateiviams šis žodis sukelia buvusios baudžiavos, buvusio dvaro vaizdą. Chicago's ramovėnai savo susirinkimuose vartoja žodį "kolega". Šis žodis yra parankus.

Kas liečia žemesnio laipsnio kario

nesutikimą su augštesnio laipsnio kario nuomone, tai reikia pasakyti, kad žmogaus idėjos formuojasi žmogaus galvoj, bet ne antpečiuos.

Pav.: eil. X tarnaudamas kariuomenėje buvo kuopos raštininku. Kuopos vadas kapitonas, rusų caro kariuomenėje I Pas. karo metu iš puskarininkių pakeltas į karininko laipsnį. Bendras kuopos vado išsilavinimas pora ar trejetas pradžios mokyklos skyrių, gi kuopos raštininkas—baigęs gimnaziją. Savo tarnavimo kariuomenėje metu eil. X, negalėjo reikšti savo nuomonės, (Reikšti savo nuomonę Lietuvos kariuomenėje nebuvo uždrausta—Red.) ar kritikuoti kuopos vadą. Eil. X atitarnavęs kariuomenėje baigė universitetą, ėjo atsakingas ir sudėtingas valstybėje pareigas, bet kaip išėjo iš kariuomenės eiliniu, taip ir šandien tebėra juo.

Kuopos vadas progresavo taipgi: buvo pakeltas į majorą, į plk. ltn., o jei turėjo Vyčio Kryžių, tai išeidamas į pensiją buvo pakeltas į pulkininką, bet išsilavinimo багаžas liko toks pat, kokį nusinešė eidamas į rusų kariuomenę. Knygos jam neįkandamos buvo. (Sunku patikėti, kad nesilavinamas karininkas būtų keliamas į augštesnį laipsnį bet kurioj kariuomenėje, taigi ir Lietuvos. Red.)

Šiandien jie abu ramovėnai. Ar eil. X turi be sąlygų sutikti su buvusio plk. nuomone? Abejoju.

Ta pačia proga noriu paliesti dar vieną klausimą, būtent: Dažnai spaudoje, paliečiant buvusios Lietuvos kariuomenės atsargos karininkus, dar ir šandien juos tebevadina atsargos karininkais. Atsargos karininkus turi tik kariuomenė. Mes savo kariuomenės nebeturime, todėl ir atsargos karininkų nebėra. Šiandien visi buvę kariai yra aktyviais kovotojais už tautos laisvę.

J. B. Vožgėlietis.

Nuostabu, kad laišką tilpęs KARYJE Nr. 2 sukėlė daug atgarsio. Tame laiške buvo tik pabrėžtas mandagumo reikalingumas ramovėnų tarpusavio santykiuose.

Kai ta proga "Naujienose" pasirodė isteriškas straipsnelis, pasirašytas "Ramovėno" (greičiausiai, ne tik jokio ramovėno, bet nė neragavusio "kariška maksla" bernelio) tai nebuvo nuostabu. Juk Marksas mokė tarpusavyje pjudyti įvairius žmonių sluoksnius. Tas raštas per nelyg priemeną profesionalo darbą ir jau per daug "vobla" neša.

Tačiau, atrodo, ramovėnams neturėtų kilti jokių klausimų apie tarpusavio mandagumą, ar apie buv. karių pagarbą amžiui ir laipsniui. Juk ge-

ras, mandagus sūnus, ir augštuosius mokslus baigęs, išklauso savo, kad ir nemokyto tėvo nuomonę ir ją gerbia. Red.

Atviras laiškas gerb. St. Butkui, "Kario" bendradarbiui

Jau keleta kartų skaičiau "Karyje", kad Tamsta akylai sekate mūsų karinę literatūrą ir ypač aprašomus istorinius įvykius. Ten kur pastebit, kad yra padaryta klaidų prasilenkta su istorine tiesa, vykusiai pataisote ir papildote. Džiaugiuosiu Jūsų darbštumu ir sekimo uolumu. Linkiu ir toliau sėkmės šioje srityje.

Man taipogi tenka dažnai rašinėti istorinėmis temomis iš laisvės kovų laikotarpiu. Neturint reikiamų archyvų yra galimos klaidos. Būsiu visuomet dėkingas jeigu Tamsta man gelbėsi, pataisysi bei papildysi.

Reiškiu pagarbą
Kazys Ališauskas

* * *

ATSIJUSTA PAMINĖTI

Vladas šlaitas **ANT SAULĖGRAŽOS VAMZDŽIO**, eilėraščiui, išleido Didž. Britanijos Lietuvių Sąjunga Londone, 43 psl., kaina 50¢.

Dievas ir generolai

Viename amerikiečių karinių oro jėgų štabe sėdėjo už rašomojo stalo karininkas ir rašė pranešimą kariniam laikraščiui (Gal "Stars and Stripes"?) apie artėjantį keletos armijos generolų vizitą į jų dalinį. Tuo tarpu šlavikas (janitor) John—labai rūpestingai valė langus ir visą štabo aplinkumą. O John, visi žinojo, buvo labai dievotas žmogus. Kartu—jis buvo visuomet linksmas ir patenkintas gyvenimu. Gi tą dieną, visdėlto, kažko buvo susirūpinęs.

—Kas yra, John?—paklausė karininkas. —Kodėl rūpestis slegia tavo veidą?

Truputi patylėjęs, John paaiškino;

—Jeigu žmonės tiek laiko praleistų besiruošdami ir besišvarindami, belaukiant Dievo, kiek tai praleidžiama generolams pažadėjus atvykti—šis pasaulis būtų daug geresnis ir šviesesnis...

P. A.

AUKOJO "KARIUI"

Garsys Vl., Worcester, Mass. \$4.00
Bliūdžius Andrius, Detroit, Mich. 2.00
Liormanas R., Rochester, N. Y. 2.00
Malinauskas S. Hamtramck Mich. 2.00
Petrušaitis Petras, Racine, Wis. 2.00
Biveinis Vl., Canberra, Australia 1.00
Šarūnas J., Hamilton, Canada 1.00
Balzaras L., Chicago, Ill. 0.50

KARYS nuoširdžiai dėkoja aukotojams

V I E N Y B Ė

Seniausias lietuvių laikraštis pasaulyje

Eina nuo 1886 metų

Ateinančiais metais švenčia savo

Deimantinį Jubiliejų

Prenumerata 7 doleriai metams

V I E N Y B Ė

192 Highland Blvd., Brooklyn 7, N. Y.

Prenumerata:

Metams \$4.50
 Pusei metų \$2.50
 Atsk. Nr. 10¢

Adresas:

911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL.

S K A I T Y K I T E

nuo 1960 metų einančią tris kartus per savaitę • Turinčią visuose pasaulio kraštuose savo bendradarbius • Tai geriausiai informuotas ir lietuviško gyvenimo vaizdais iliustruotas laikraštis • Metams kaštuoja tik \$10.00. Rašykite —

D I R V A

6907 Superior Ave., Cleveland 3, Ohio

K A R I O L E I D I N I A I

gaunami tiesiai iš KARIO Redakcijos, arba pas platintojus:

1. **H. Sienkivičius, KRYŽIUOČIAI**, istorinis romanas, 3 tomai, kiekvienas po \$3.50 (Nuolatiniai "Kario" skaitytojai gauna visus tris tomus tiesiai iš "Kario" tik už \$8.00).

2. **Prof. V. Biržška, PRAETIES PA-BIROS**, rinkinys straipsnių iš Lietuvos istorijos — \$6.50 (stambi, iliustruota ir įrišta knyga)

Phone: PROspect 8-5374

BALYS RADIO & TELEVISION SALES - SERVICE

Electrical Appliances — Gifts — Records
Cards — Films

2646 West 71st St., Chicago 29, Ill

D A R B I N I N K A S

VISŲ LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS

910 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.

Išeina du kartu per savaitę

Kaina metams \$6.00
 Brooklyne 6.50
 Užsienyje 6.50

Prenumerata JAV ir užsienyje:
 Metams — \$6.00, pusmečiui — \$3.00,
 atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal su-
 sitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

L. BILERIS, % KARYS,
 916 Willoughby Ave.,
 Brooklyn 21, N.Y., U.S.A.

Keisdami adresą nedeisdami praneš-
 kite KARIUI, pažymėdami naująjį ir
 senąjį adresą.

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami
 KARYJE nevisada reiškia redakcijos
 ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mė-
 nesio pradžioje. Jam skiriami straips-
 niai turi pasiekti redakciją dvi sa-
 vaites prieš išleidimą.